

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostního managementu

Katedra bezpečnostních studií

Skotsko a jeho cesta za nezávislost

Bakalářská práce

Scotland and its path to independence

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

doc. Ing. Dr. Štefan Danics, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Veronika Skálová

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 8.3.2023

Podpis

.....

Poděkování: Tímto bych chtěla poděkovat panu doc. Ing. Dr. Štefanu Danicsovi, Ph.D. za odbornou pomoc při vypracování práce, za jeho ochotu a také vstřícnost. Dále mé poděkování patří rodině a přátelům za podporu při studiu a při psaní této práce, které si velmi vážím.

ANOTACE

Bakalářská práce analyzuje touhu po skotské nezávislosti na základě historické retrospektivy až po současnost, včetně bezpečnostních aspektů. V první kapitole autorka vymezuje základní pojmy, jako je nacionalismus, právo národu na sebeurčení, separatismus, euroskepticismus a brexit. Ve druhé kapitole autorka přibližuje důležité milníky touhy Skotska po nezávislosti, včetně Evropské integrace. Ve třetí kapitole autorka analyzuje skotský nacionalismus po brexitu, včetně jeho bezpečnostních dopadů na Skotsko. Zároveň autorka mapuje aktuální snahy Skotské národní strany o nezávislost. V neposlední řadě autorka přibližuje akademickou debatu, která řeší problematiku nezávislosti Skotska poté, co britský soud znemožnil vyhlášení referenda o skotské nezávislosti.

KLÍČOVÁ SLOVA

skotský nacionalismus, právo národu na sebeurčení, separatismus, euroskepticismus, brexit, referendum o nezávislosti

ANOTATION

The thesis analyses the desire for Scottish independence based on a historical retrospective up to the present day, including security aspects. In the first chapter, the author defines basic concepts such as nationalism, the right to national self-determination, separatism, Euroscepticism and Brexit. In the second chapter, the author outlines important milestones in Scotland's desire for independence, including European integration. In chapter three, the author analyses Scottish nationalism after Brexit, including its security implications for Scotland. At the same time, the author charts the Scottish National Party's current quest for independence. Last but not least, the author outlines the academic debate that is addressing the issue of Scottish independence after the UK court made it impossible to call a referendum on Scottish independence.

KLÍČOVÁ SLOVA

Scottish nationalism, right to national self-determination, separatism, Euroscepticism, Brexit, independence referendum

Obsah

Úvod.....	8
1. Vymezení základních pojmů	10
1.1 Nacionalismus.....	10
1.2 Právo národu na sebeurčení.....	12
1.3. Separatismus.....	14
1.4. Euroskepticismus.....	15
1.5 Evropská integrace	16
1.6 Brexit.....	18
2. Skotsko a evropská integrace	24
2.1 Historické milníky Skotska v touze za nezávislost	24
2.2. Evropská integrace a utlumení skotské nezávislosti.....	31
3. Skotsko a nacionalismus.....	34
3.1 Skotsko po Brexitu	34
3.1.1 Rozpory v ústavním principu.....	34
3.1.2 Nevyslyšení názoru Skotů	34
3.1.3 Prozatímní vliv Brexitu na Skotsko	35
3.1.4 Bezpečnostní dopady	36
3.2. Skotská národní strana a její snaha o nezávislost	37
3.2.1. Vznik Skotské národní strany	37
3.2.2. Vývoj SNP	38
3.2.3. Nepřízně mezi stranami.....	38
3.2.4. Vznik Skotského parlamentu	39
3.2.5. Referenda o nezávislosti	40
4. Bezpečnostní dopady skotského separatismu	43

4.1	Problém migrace	43
4.2.	Akademická diskuze o skotském separatismu	45
4.2.1.	Skotská identita	45
4.2.2.	Otázka druhého referenda.....	46
4.2.3.	Ekonomické důsledky možné nezávislosti.....	49
4.2.4.	Opatření v případě druhého referenda	50
4.2.5.	Pravidla pro začlenění Skotska do EU	51
4.2.6.	Vrátí se Spojené království do EU?	52
4.2.7.	Nicola Sturgeonová po téměř devíti letech odchází z funkce	55
	Závěr.....	57
	Seznam použité literatury.....	58

Úvod

Autorka si pro svou práci zvolila aktuální problematiku pojednávající o zrodu snahy o skotskou nezávislost z pohledu historického kontextu a o procesu vzniku této myšlenky s důrazem na její vývoj v průběhu 20. století až do současnosti.

Z tohoto hlediska autorka přibližuje touhu Skotů po nezávislosti na základě historické retrospektivy a popisuje zejména jejich vztah k Britům a celkově k evropskému integračnímu uskupení. V tomto ohledu autorka rozebírá i problematiku separatismu, což je jeden z mnoha úhlů pohledu snahy o skotskou nezávislost v rámci Spojeného království. Autorka se při řešení skotské nezávislosti zabývá i bezpečnostními aspekty, zejména po Brexitu.

Cílem bakalářské práce je analýza touhy Skotů po nezávislosti na základě historické retrospektivy. Autorka rovněž náležitou pozornost věnuje aktuálním skotským snahám o nezávislost, včetně podstatné úlohy Skotské národní strany.

V první kapitole autorka představuje základní pojmy: nacionalismus, právo národu na sebeurčení, separatismus, euroskepticismus, evropskou integraci a Brexit. Ve druhé kapitole autorka přibližuje konkrétní historické milníky Skotska v touze za nezávislost a také proces evropské integrace, který přirozeně tuto touhu Skotů potlačuje. Ve třetí kapitole autorka mapuje současné aktivity Skotska za nezávislost v době Brexitu, včetně souvisejících bezpečnostních aspektů. Pozornost je zde věnována mimo jiné i názorům Skotů na tento proces vystoupení z EU a jeho prozatímnímu vlivu na Skotsko. V tomto ohledu autorka rozebírá pozici a úlohu Skotské národní strany a její vliv při snaze Skotska o nezávislost. Součástí práce je také aktuální akademická diskuse, která se soustředí zejména na vyhlášení druhého referenda o nezávislosti. Autorka se v rámci této akademické diskuse věnuje hypotetické situaci nezávislosti Skotska. Rozebírá zde například její ekonomické dopady, pravidla pro začlenění Skotska do EU a také aktuální politickou situaci v Británii a ve Skotsku. Diskuse je z tohoto hlediska silně ovlivněna možným návratem Spojeného království do EU.

Autorka při vymezení základních pojmů čerpá z domácí i zahraniční odborné literatury. V dalších kapitolách práce jsou využívány především elektronické zdroje, zejména v případě problematiky aktuálních snah Skotska o nezávislost.

V bakalářské práci autorka používá základní vědecké metody, jako jsou deskripce, analýza, historická retrospektiva a historická analogie.

1. Vymezení základních pojmů

Pro plně pochopení všech historických událostí souvisejících s problematikou nezávislosti Skotska na Spojeném království autorka představí několik základních pojmů, které jsou pro tuto práci klíčové a je třeba si je objasnit. V první kapitole budou vysvětleny pojmy – nacionalismus, právem národa na sebeurčení, separatismus (ve smyslu kulturní autonomie a vzniku samostatného státu), euroskepticismus, Brexitem a jako poslední v této kapitole autorka představí pojem Evropská integrace.

1.1 Nacionalismus

Nacionalismus definujeme jako doktrínu, která prosazuje, že národ by si měl vládnout sám.¹ Z pohledu této doktríny je zřejmé, že podoba nacionalismu je formována politickými cíli a okolnostmi, za nimiž se objevují národní aspirace. Nacionalismus na sebe bere i podobu boje, tj. „národní osvobození“ od cizí koloniální nadvlády.² Problematická podoba nacionalismu byl šovinistický nacionalismus, který se od liberálního nacionalismu liší tím, že nadřazuje svůj vlastní národ nad jiné, přičemž se stal příčinou obou světových válek. Nacionální šovinismus nepovažuje národy za rovnoprávné, protože nadřazené národy si osvojují právo vládnout jiným. Tato situace mnohdy ústí v různé agresivní formy nacionalismu, včetně ozbrojeného konfliktu nebo války.³

Každý národ potřebuje ke svému životu a plnému rozvoji vlastní stát – stát by měl být tedy budován na národnostním principu. Za duchovního otce moderního nacionalismu je považován francouzský filozof Jean–Jacques Rousseau (1712–1778), který zdůrazňoval suverenitu moci lidu v podobě, obecné vůle, což bylo východiskem, ze kterého postupně vzešly nacionalistické doktríny liberálů, ale i fašistů. Náznaky nacionalismu můžeme spatřovat už v době osvícenství

¹ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6., str. 131

² HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6., str. 143

³ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6., str. 149–151

a francouzské revoluce, které spojuje myšlenka suverenity lidu, tj. francouzského národa.

Nacionalismus má několik různorodých a rozmanitých proudů ovlivněných například historickými či kulturními událostmi, pro účel této práce však autorka blíže popíše dva nacionalistické proudy, které jsou ovlivněny politickou ideologií – a to liberální a konzervativní. Liberální nacionalismus je nejstarší formou této ideologie spojené především s Velkou francouzskou revolucí. Právě do tohoto proudu spadá již výše zmíněný francouzský filozof Jean–Jacques Rousseau, který vycházel z přesvědčení, že moc nespočívá na absolutní moci panovníka, ale na vůli francouzského lidu. Zatímco italský filozof Giuseppe Mazzini zastával tezi, že národy mají vyšší individualitu, a tudíž mají právo vládnout si samy. Z této teze tedy můžeme chápat, že liberální nacionalismus vychází z myšlenky svobody a rovnosti a že národ má tedy právo na sebeurčení a je pokládán za suverénní entitu. Liberální nacionalismus tedy není nijak radikální – nerozděluje národy, nezapřičiňuje nedůvěru, rivalitu či válku.⁴

Nacionalismus se stal zdrojem legitimizace moderních států, tj. národních států. U počátku jejich vzniku stálo spojení ideje územní suverenity s ideou lidských práv a demokracie. Zatímco západní nacionalismy definovaly národ občansky, jako příslušnost ke státu, východní nacionalismy definovaly národ etnokulturně, tj. společným pokrevním původem a jazykově-kulturní shodou. Úzká vazba demokracie a nacionalismu byla potvrzena rokem 1848, z něhož vycházel i americký prezident Wilson, když při ukončení první světové války prosadil legitimitu politického režimu vycházející ze samosprávy lidu s mezinárodní legitimitou státu založenou na sebeurčení národa. Jeho představa vycházela z myšlenky, že mír mezi státy zavládne tehdy, pokud budou naplněny demokratické i nacionalistické aspirace jednotlivých etatistických entit, což je podstatou modelu demokratického míru. Na konci první světové války se princip národního sebeurčení stal principem mezinárodní legitimacy států.⁵

⁴ DANICS, Štefan, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Základy sociologie a politologie*. 5. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-878-5., str. 231–232

⁵ KRATOCHVÍL, P. a DRULÁK, P. (eds.) *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vydání první. Praha: Portál, 2009, ISBN 978–7367-469-4., str. 190–191

Oproti tomu konzervativní nacionalismus je typický spíše pro již ustanovené nebo vznikající národní státy, protože posiluje patriotismus, jenž má pomoci zachovat společenskou soudržnost a veřejný pořádek, včetně samotného státu–národa. Na rozdíl od liberálního nacionalismu tedy nemá za cíl realizaci národního sebeurčení, ale zachování jednoty a čistoty „státního národa“. Podle konzervativců jsou lidé tvorové omezení a nedokonalí, a proto hledají smysl a bezpečí v národním společenství. Mezi nejdůležitější představitele konzervativního nacionalismu patří bývalý francouzský prezident Charles de Gaulle, který silně apeloval na národní hrdost a snažil se o silnější mezinárodní postavení Francie, a především o její nezávislost. Konzervativní nacionalismus hraje zvlášť významnou roli v situacích, kdy je národní identita ohrožena či dokonce slábně, obzvlášť v důsledku přistěhovalectví nebo začleňování se do nadnárodních struktur. Zastánci tohoto proudu nacionalismu především znepokojuje hrozba, kterou pro národní identitu představují nadnárodní orgány, například v podobě Evropské unie. Jsou tedy nositeli euroskepticismu.⁶

1.2 Právo národu na sebeurčení

Je možné, aby každý stát měl právo na svůj národ? Dle Maxe Webera je národ pocitové společenství, jehož adekvátním výsledkem je vlastní stát, takové společenství, které má obvykle tendence k tomu, aby z něho vzešel stát.⁷ V rámci této problematiky záleží na potenciálu národa vyrůst v stát. Musí být značně vyspělý, zejména jeho společenství, a také musí být velmi silný. Stát by měl být silný do takové míry, aby k němu ostatní národy vzhlížely.

Dále Karl Marx tvrdil, že smysl výrazu „národ“ je zcela nejednoznačný. Nelze se k němu dopracovat na základě společných kvalit, jež produkuje společenství, nýbrž pouze na základě cíle, tedy samostatného státního útvaru, o nějž národnost usiluje.

⁶ DANICS, Štefan, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Základy sociologie a politologie*. 5. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-878-5., str. 232–233

⁷ GUÉROTOVÁ, Ulrike. *Co je to národ? Od Evropy národů k národu Evropanů*. Praha: Prostor, 2021. ISBN 978-80-7260-495-1.

Pokud se na otázku práva národu na sebeurčení podíváme z hlediska Evropy, tak můžeme vidět, že Evropská unie a národní politické systémy jejích členských států se vzájemně značně rozdrásaly. EU dosud není federací a národy, které ji tvoří, jsou jimi ve skutečnosti už jen v omezené míře. Takto to vnímá i velká část evropského obyvatelstva. Zhruba 62 % občanů Evropy je přesvědčeno, že evropský či jejich vlastní národní politický systém nefunguje. V Evropě máme taktéž 14 % zatvrzelých nacionalistů, kteří jsou nezvratně přesvědčeni, že jejich národní stát funguje, pouze Evropská unie je nefunkční. Přesto je zde stále 86 % evropských občanů proevropsky orientovaných, ať už unijnímu systému důvěřují či nikoli.⁸

Právo národu na sebeurčení je velmi kontroverzní a obtížný prvek mezinárodního práva. Tento politický princip poprvé představil prezident Woodrow Wilson. V samotném mezinárodním právu není přesně určeno, co si pod pojmem sebeurčení národa máme představit, mezinárodní právo totiž pojem „národ“ nezná. Každý stát je suverénní ve výkonu práva na svém území, stejně tak je ale i nedělitelný podle principu územní celistvosti, daného „národního státu“, což je nazýváno balkanizací, tj. štěpení větších národních států do menších celků, viz rozdělení Československa.⁹

Jak tedy národ vzniká? Zaprvé je třeba si uvědomit kulturní spojitost. Zcela klíčovými hodnotami jsou pro národ jazyk, kultura a náboženství. S jazykem úzce souvisí kultura a náboženství hraje svou roli zejména, jedná-li se u emancipujícího národa o odlišné náboženství než u původního státního celku.¹⁰

Pokud se tedy národ cítí dostatečně silný, začne vznášet své požadavky. Takto činí zprvu spontánním vyjádřením lidové vůle, později prostřednictvím svých

⁸ GUÉROTOVÁ, Ulrike. *Co je to národ? Od Evropy národů k národu Evropanů*. Praha: Prostor, 2021. ISBN 978-80-7260-495-1.

⁹ Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Pražského modelu OSN. Pražský model OSN. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2010 [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Pr%C3%A1vo-n%C3%A1roda-na-sebeur%C4%8Den%C3%AD-GA.pdf>

¹⁰ Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Pražského modelu OSN. Pražský model OSN. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2010 [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Pr%C3%A1vo-n%C3%A1roda-na-sebeur%C4%8Den%C3%AD-GA.pdf>

zástupců. Následně vznikají instituce nového národa, které mohou mít širokou škálu působností, přes kulturní, politickou, až po například vojenskou.

Požadavek národního sebeurčení ale nemusí vždy sledovat vytvoření samostatného státu. V některých případech národnostní menšina usilující o sebeurčení může sledovat „jen“ získání určitého stupně autonomie.¹¹

1.3. Separatismus

Separatismus znamená odpojení určitých teorií od stávajícího státního útvaru a založení vlastního státu na základě příslušnosti k určitému etniku.¹² Představuje snahu politických hnutí omezit kontrolu centrální autoritou v dané oblasti. Zpravidla bývá vyjádřen požadavky na regionální autonomii v konkrétních sférách politického rozhodování.¹³

Každý stát má svou kulturní autonomii. Existuje několik prvků, které kulturu tvoří, jako je například jazyk, náboženství a dějiny, přičemž jazyk pokládáme za nejjednoznačnější prvek národnosti. Jazyk nám zobrazuje specifické přístupy, hodnoty a vyjadřovací formy, které nám přinášejí pocit příbuznosti a spolupatříčnosti. Přesuneme-li se k náboženství, je třeba vyzdvihnout, že se jedná o velice důležitý symbol národa, který má v separatismu významnou roli. Vírou totiž vyjadřujeme společné mravní hodnoty a duchovní přesvědčení. Stejně tak definují národ i rasové jednoty a společné dějiny a tradice.¹⁴

¹¹ Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Pražského modelu OSN. Pražský model OSN. *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2010 [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Pr%C3%A1vo-n%C3%A1roda-na-sebeur%C4%8Den%C3%AD-GA.pdf>

¹² DANICS, Štefan, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Základy sociologie a politologie*. 5. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-878-5., str. 231

¹³ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6., str. 135

¹⁴ HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6., str. 135–139

1.4. Euroskepticismus

Euroskepticismus byl poprvé vnesen do politického světa díky kritickému projevu předsedkyně britské Konzervativní strany Margaret Thatcherové, která se v září roku 1988 na akademické půdě College of Europe v Bruggách projevila velmi negativně vůči postupujícímu procesu evropské integrace. Konkrétně vůči její aktuální podobě a dalšímu směřování tohoto procesu.¹⁵

Právě od tohoto momentu začal být euroskepticismus vnímán jako kritický a opoziční směr stavící se jak na národní, tak i na unijní úroveň vůči evropské integraci a vůči samotné podobě Evropské unie. Zastánci euroskepticismu usilují o to, aby při rozhodování o dalším vývoji celého evropského integračního procesu a samotné podoby Evropské unie byla více brána v potaz i alternativní opoziční stanoviska jednotlivých členských států, což je podstatou každé demokratické a konstruktivní politické spolupráce.¹⁶

Projevy euroskepticismu mohou mít mnoho forem a jeho zastánci mohou pocházet z různorodých politických stran a frakcí v jednotlivých unijních státech. Ovšem ne všechny postoje a kritické názory lze vnímat jako projev euroskepticismu. Za euroskepticismus nelze považovat například kritizování Evropské unie za neschopnost prosadit národní zájmy země, odkud politická strana pochází. EU má reprezentovat právě zájmy a potřeby skupin států, nelze po ní požadovat prosazování zájmů jednotlivých států. Dále nelze vnímat jako euroskepticismus každý odmítavý postoj vůči rozšíření EU, naopak některé euroskeptické strany mohou proces rozšiřování unie vnímat jako nástroj přispívající k většímu narušení EU.¹⁷

Z pohledu těch, kteří vnímají euroskepticismus jako záporný vztah k Evropské unii, klasifikujeme tento pojem do čtyř typů. Prvním typem je ekonomický

¹⁵ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5., str. 139

¹⁶ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5., str. 139

¹⁷ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5., str. 141

euroskepticismus zastávaný lidmi, kteří nevidí v členství EU žádné ekonomické výhody pro svou zemi. Druhý, politický euroskepticismus, spočívá v obavách jeho zastánců o ztrátu státní suverenity, přestože zde jinak panuje k celkovému integračnímu procesu kladný vztah. Zastánci politického euroskepticismu odmítají nadnárodní politickou podobu unie. Třetím typem je demokratický a institucionální typ, který souvisí s problémem deficitu demokracie ve strukturách EU, včetně omezení pravomocí Evropského parlamentu jakožto jediného přímo voleného unijního orgánu. Čtvrtým a také posledním typem je typ sociálně – politický. Stoupenci tohoto typu jsou převážně levicově zaměřeni a kritizují Evropskou unii za její slabou sociální orientaci.¹⁸

Co se týče odborného hlediska, mluvíme o typologii stranického euroskepticismu, který se dále rozděluje na tvrdý a měkký euroskepticismus. Tvrdý stranický euroskepticismus je definován jako principiální opozice vůči Evropské unii a celému procesu evropské integrace. Jeho příznivci usilují o vystoupení z unie, politika strany je tedy mířena proti procesu evropské integrace jako takovému. Měkký stranický euroskepticismus pojednává o tom, že politická strana neodporuje Evropské unii a evropské integraci, ale má pocit, že zájem její země je v rozporu s ukazatelem EU a může se případně kriticky vyjadřovat vůči jedné či více společným politikám unie.¹⁹

1.5 Evropská integrace

Evropská integrace je proces utváření vztahů mezi národy Evropy, zejména pak mezi národními státy. Tento proces začal s koncem druhé světové války, jelikož se z pohledu Evropy, jednalo o příznivé období pro realizaci integračních cílů. Integrace byla jakási naděje pro naplnění ekonomických, politických a bezpečnostních cílů. Jednalo se o vytvoření funkčního mechanismu, který bude

¹⁸ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5., str. 142

¹⁹ DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5., str. 142

zajišťovat vzájemné hospodářské propojení národních států a spolupráci i v dalších oblastech, zohledňující jejich zájmy.²⁰

Nyní se zaměříme na několik milníků, které jsou spojovány s procesem evropské integrace. Myšlenka sjednocení Evropy se v její historii opakovaně objevovala v rozmanitých podobách. Její počátky bývají historiky zaznamenávány již v dobách antického Řecka, předobraz jejího politického uskutečnění lze pak vidět v sjednotitelském úsilí Římské říše, především v integračních tendencích středověké „svaté říše“ založené na univerzalistickém ideálu křesťanství.²¹

Jednání o založení organizace spravující společný trh uhlí a oceli probíhalo mezi Německem, Francií, Lucemburskem, Belgií, Nizozemskem a Itálií. Smlouva byla podepsána v Paříži 18. dubna roku 1951. Tzv. Pařížská smlouva, oficiálním jménem Smlouva o zřízení Evropského společenství uhlí a oceli (Smlouva o ESUO), byla uzavřena na dobu padesáti let, čímž se lišila od pozdějších integračních kroků Evropského společenství, které již nebyly časově omezené. Tato smlouva vstoupila v platnost 27. července roku 1952 a její ratifikační proces trval téměř rok.²²

Smlouva o EUROATOM byla podepsána 27. března 1957 v Římě a po téměř bezproblémové ratifikaci vstoupila v platnost 1. ledna 1958. Úkolem Evropského společenství pro atomovou energii bylo vytvořit společný trh s nukleárními materiály a podporovat jejich mírové využití. Smlouva stanovila společnou strategii investic, rozvoj infrastruktury a výměnu technických informací. EUROATOM disponoval pravomocemi ke kontrole užití nakoupených štěpných materiálů a evidoval také jejich pohyb. Vytvořením EUROATOM měly evropské země usilující o rozvoj jaderného programu možnost společně vyvíjet technologie a budovat kompaktní jaderný potenciál.²³

²⁰ KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0., str. 22

²¹ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Vydání druhé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6., str. 33

²² FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Druhé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6., str. 53

²³ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Druhé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6., str. 69

Smlouva o Evropském hospodářském společenství byla podepsána stejně jako Pařížská smlouva (smlouva o EUROATOM) 27. března roku 1957 a vstoupila v platnost 1.1. 1958. Evropské hospodářské společenství bylo dle smluvního vymezení postaveno na principu solidarity, soutěživosti, protikartelových kroků a na harmonizaci práva členských států. Cílem EHS bylo postupným sblížením hospodářské politiky členských států podporovat v celém Společenství harmonický rozvoj hospodářské činnosti, nepřetržitý a vyrovnaný růst, větší stabilitu, urychlené zvyšování životní úrovně a těsnější vztahy mezi státy, které toto společenství tvořily. Klíčovým cílem bylo vybudování společného trhu s volným pohybem tzv. čtyř svobod – osob, služeb, zboží a kapitálu.²⁴

1.6 Brexit

Brexit je označení pro proces vystoupení Spojeného království z Evropské unie. Toto označení je složené ze dvou anglických slov, jimiž jsou Britain (Británie) a exit (vystoupení).

Konference ministrů zahraničních věcí zemí Šestky (tj. Západní Německo, Francie, Itálie, Nizozemsko, Belgie, Lucembursko) byla jedno z prvních oficiálních jednání v procesu evropské integrace. Britové, přestože byli pozvaní, na této důležité akci chyběli. Důvod jejich absence byl vcelku zřejmý: Anglie se nechtěla s Evropou vázat. Mnohem více jí vyhovovalo vytvoření volnější asociace zemí provozujících svobodný obchod, ve které by méně dominovaly Německo a Francie. Tyto kritické ohlasy proti společnému trhu se ale ozývaly i z Francie, tam s touto myšlenkou nesouhlasil tehdejší prezident Charlese de Gaulle. Výsledkem konference bylo přijetí myšlenky vzniku celní unie neboli společného trhu, což bylo základem budoucího Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (Euratom).

Francie byla velkým odpůrcem vstupu Velké Británie do Evropské unie. Charles de Gaulle viděl v Británii trojského koně Američanů, s nimiž měl velmi rozvrácené vztahy a silně pochyboval o upřímnosti motivů britské žádosti o vstup do EU. Na

²⁴ FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Druhé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6., str. 69

tiskové konferenci 14. ledna roku 1963 de Gaulle doslova odmítl její žádost o vstup do EU s argumentem, že Spojené království v podstatě není evropský stát, ale země, jež je svým obchodem, trhy a zásobovacími cestami spojena s velmi rozdílnými a často velmi vzdálenými cestami. Tím měl na mysli Commonwealth a Spojené státy americké.²⁵

Přístup Charlese de Gaulla ke Skotsku, byl více než pozitivní. De Gaulle vedl v Británii exilové jednotky Svobodných Francouzů a v roce 1942 navštívil Skotsko, konkrétně jeho návštěva města Greenock se připomíná dodnes. Nad městem, u francouzského válečného památníku, stále stojí památník ve tvaru lotrinského kříže na počest mužů, kteří se z války už nevrátili. Předchozí den, kdy Charles de Gaulle navštívil Edinburgh, se v Regentské terase (Regent Terrace) otevřel tzv. „bezpečný dům“, kde se členové hnutí Svobodných Francouzů zotavovali mezi misemi. Nyní zde sídlí francouzský generální konzul. De Gaulle zde prokázal výmluvnost, která mu pomohla získat srdce a mysl jeho lidu a která mu také získala sympatie jeho hostitelů. Vyjádřil vděčnost tisícům Skotů, kteří zahynuli během války a symbolicky prohlásil, že růže Francie potřísněné krví se stále shlukují s bodláky Skotska.²⁶

Britské volby v roce 1970 ukázaly, že Spojené království je z hlediska vstupu do unie stále rozpolčené. Tehdejší premiér Edward Heath považoval za jeden z nejdůležitějších cílů dostat Velkou Británii do EU, z pohledu občanů však tato tendence nebyla žádoucí. O rok později, 29. října 1971, se ale Heathovy ambice naplnily. Ve volbách hlasovalo pro členství v unii 356 zákonodárců, 244 naopak bylo proti. Dne 1. ledna 1973 Velká Británie spolu s Dánskem a Irskem oficiálně vstoupila do Evropské unie.²⁷

Roku 1979 vyhráli konzervativci volby v čele s Margaret Thatcherovou, toto byl obrovský milník britských dějin, obzvláště ve spojitosti s unií. Za její doby ve vládě došlo k silnému prohloubení moderního konzervativního euroskepticismu, jehož

²⁵ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 118–121

²⁶ ALLAN, Drew. Those were the days: De Gaulle in Glasgow, 1942. *The Herald* [online]. 2020., [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.heraldsotland.com/opinion/18857165.days-de-gaulle-glasgow-1942/>

²⁷ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 124–125

důsledek byl i pozdější brexit. Thatcherová měla velké výhrady k příliš tvrdému způsobu integrace. Dle jejího názoru docházelo k zneužívání moci všech zapojených zemí, zejména Británie, která mohla díky své nejrozvinutější a nejstabilnější demokracii špatným vývojem integrace nejvíce ztratit. Integrace byla dle jejích slov uspěchaná a panovala zde „socialistická“ mentalita evropských elit. Margaret Thatcherová měla především jinou představu o jednotném rozpočtu, stejně tak o britském příspěvku, který pokládala za nespravedlivý a neudržitelně vysoký. Zásadní projev této političky proběhl 20.9. 1988 v Belgii, ve městě Bruggy. Projev ale navzdory očekávání všech přítomných nebyl nijak dramaticky protievropský či protiintegrační, nýbrž byl racionální a realistický. Z důvodu nedostatečné podpory v prvním kole voleb roku 1990 musela Thatcherová rezignovat, měla ale vymyšlený plán, jak na její místo dosadit člověka, který nepromění veškeré její dlouholeté snahy o zachování integrity Británie ve zbytečné. Jedním z kandidátů na premiéra byl Michael Heseltine, který měl silné výhrady vůči domácí i evropské politice, místo něj tak dopomohla k nabytí funkce Johnu Majorovi, u nějž doufala v zachování jejího odkazu.²⁸

John Major měl vůči Evropskému společenství vstřícnější postoj, ale rovněž i výhrady. Požadoval především výjimku odložení přijetí dohody o evropské měnové unii a protokolů o společné sociální politice.²⁹

Skotové měli k Margaret Thatcherové řadu výhrad, například k jejímu tvrdému postoji vůči skotským horníkům. Některé politické snahy jí ale nemohli odepřít, především politiku týkající se prodeje obecních domů. Nemuseli pro ni hlasovat, ale přesto tyto domy kupovali. Ve svém známém tzv. „Kázání na mohyle“ se dokonce Thatcherová snažila přesvědčit skotskou církev, že její politická a hospodářská politika má teologické opodstatnění. Další střet se Skoty nastal kvůli komunálnímu poplatku známému jako „Poll Tax“. Tento nový poplatek, který měl nahradit obecní sazby, byl jako první zaveden právě ve Skotsku. Bohatí i chudí tak byli zatíženi stejným poplatkem, což vyvolalo hněv občanů, demonstrace a odmítání platit. V očích Skotů se jednalo o značnou nespravedlnost, která v nich

²⁸KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 126–144

²⁹KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 147, 155

opět probudila separatistické myšlení, že kdyby bývali měli svůj vlastní parlament, by tato situace nemohla nastat. Někteří skotští politici Margaret Thatcherovou vnímali jako, cituji: „panovačnou Angličanku“, a domnívali se, že její styl vedení politiky občany „drásal“. Podle lídra SNP a skotského prvního ministra Alexe Salmonda je její odkaz ve Skotsku zakotven v Holyroodu v podobě skotského parlamentu. Jedná se o důkaz, že skotský parlament vznikl z demokratického pokroku a pro Skotsko se stal něčím zásadním.³⁰

V květnu roku 2010 vstoupil ze strany konzervativců na post premiéra David Cameron. Tento politik měl hluboké sympatie zejména u mladé generace, jelikož zastával legalizaci sňatků osob stejného pohlaví. Cameron z hlediska zahraniční politiky pokračoval v úzké spolupráci se Spojenými státy americkými, podporoval Izrael na Blízkém východě a snažil se zabránit zhoršení vztahů Anglie s Tureckem. Dále také podpořil vojenskou intervenci NATO v Libyi, kde se v průběhu Arabského jara zhroutil dlouholetá autoritativní vláda Muammara Kaddáfího.³¹

Pokud se podíváme v této době na vztah k Evropské unii, Cameron musel čelit několika závažným problémům, mezi něž patřil sílící britský euroskepticismus v konzervativní straně. Cameron se svého plánu udržet Spojené království v unii nechtěl vzdát, východisko z tohoto problému viděl v dalších parlamentních volbách. Rozhodl se pro odvážný krok, který posléze vedl k neovladatelným procesům. Premiér slíbil, že pokud na základě voleb setrvá ve své funkci, nechá vypsat referendum o setrvání země v Evropské unii. David Cameron volby v roce 2015 skutečně vyhrál, a musel tedy dostát svému slibu. Hlasování o setrvání Anglie v EU proběhlo dne 23. června roku 2016 a předcházelo mu několik dramatických momentů. Výsledky ukázaly, že 52 % Britů bylo pro odchod země z Evropské unie. K tomuto rozhodnutí je vedlo mnoho názorů. Britové nechtěli, aby se o záležitostech jejich země jednalo např. v Berlíně nebo v Paříži. Dále se zastánci Brexitu nepovažovali za opravdové Evropany, protože se vnímali

³⁰ BUCHANAN, Raymond. Margaret Thatcher: The woman who changed Scotland. *BBC News Services* [online]. 2013, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-22068402>

³¹ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 164–166

nadřazeně, jakožto „lepší“ Evropani. Dále mezi mnohými Brity panovaly obavy z dlouhotrvajícího vývoje na kontinentu, konkrétně z velkého množství příkazů, zákazů a regulací. Za další hrozbu Britové považovali i sílící migraci do země, zejména z členských států EU, se kterou mnoho Britů nesouhlasilo. Nelze také opomenout, že část tzv. „remainistů“³² nehlasovalo pro Brexit ze strachu z neznámosti.³³

David Cameron neměl po volbách jinou možnost než rezignovat na své místo, protože na odchod z EU nebyl politicky připraven. Na jeho post byla zvolena Theresa Mayová, která následující tři roky bojovala o prosazení smysluplné dohody o brexitu. Kritický pohled k premiérce směřoval z evropské i britské strany. Politici v Evropské unii zamítali její návrhy, jelikož chtěli, aby Británie za své rozhodnutí opustit unii trpěla. Z britské strany zase premiérka dostávala kritiku od odpůrců Brexitu, kteří se snažili, navzdory výsledkům referenda z roku 2016, její tendence zmařit. Po tříletém trápení se Theresa Mayová rozhodla rezignovat, premiérem se stal Boris Johnson. Boris Johnson se ztotožňoval s Winstonem Churchillem. Dle něj oba neměli lehké počínání ve své politické kariéře, ale vždy se z úplného dna, kdy se zdálo, že je jejich politická kariéra u konce, dokázali zvednout a dosáhli pak větších úspěchů než kdy dříve.³⁴

K prosazení odchodu Spojeného království z unie došlo na přelomu léta a podzimu roku 2019, kdy jej schválilo referendum na jaře 2016. Johnsonovi se to podařilo v situaci, kdy slabá většina, kterou disponovala Theresa Mayová, odezněla a proti němu stáli nejen opoziční labouristé, ale i politici jeho vlastní strany. Situaci mu neulehčovala ani média.

K oficiálnímu odchodu Británie z Evropské unie došlo 31. ledna 2020. V souvislosti s Brexitem vyslovilo několik světových politiků značné obavy, jež směřovaly ke zhoršení státní ekonomiky a hospodářského statusu země. Politici se také obávali určitého narušení tradičních obchodních vazeb, růstu ekonomického, ideologického a politického vlivu. Brexit ale také znamenal

³² „remainisté“ – ti, kteří jsou pro setrvání své země v Evropské unii

³³ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 166–170

³⁴ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 172–176

i značné posílení Německa a Francie. Odchod Spojeného království z Evropské unie inspiroval k odtržení i jiné národnostní menšiny, nikoli pouze Skoty (zejména Basky a Katalánce ve Španělsku, Valony a Vlány v Belgii atd.).

Evropskou unií celá tato situace otřásla, ale určitou krizí procházela už předtím. Ta se projevuje nejen ztrátou víry v EU, ale i poklesem důvěry v politické unijní instituce.³⁵

³⁵ KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0., str. 182–183

2. Skotsko a evropská integrace

2.1 Historické milníky Skotska v touze za nezávislost

Mezi první národy obývající Skotsko řadíme Kelty, Římany a Pikty (piktové). Zejména Piktové jsou důležitým národem pro dějiny Skotska. Tento národ žil ve středním a severním Skotsku. Tehdejší společnost se skládala z jednotlivých rodů, jež se od sebe lišily svou urozeností, především politickou mocí. Vyžadovaly loajalitu svých jednotlivých příslušníků, za něž právně plně ručily. Kulturní představitelé tehdejší rané středověké gaelské kultury byli považováni za elitu, jejich výsadní status se rovnal šlechtickému. Byli sem zařazováni například lékaři, zpívající Bardi a vzdělanější básníci.³⁶

Přes snahu rozšíření irské kultury (především náboženství), zůstávalo „Piktsko“ díky jazykovým a dalším bariérám Piktů převážně pohanské. Svatý Kolumbán se snažil o rozmáhání keltského křesťanství, jež silně ovlivnilo nejen Skotsko, ale částečně i Anglii a celou Evropu. Irská církev měla ovšem z vlivu keltského křesťanství strach, a tak král Oengus vliv tohoto náboženství omezil tím, že v Kilrymontu na středovýchodním pobřeží Skotska nechal pro římské kněze postavit konkurenční náboženské centrum, kde byly mimo jiné uloženy ostatky sv. Ondřeje. Uložení ostatků sv. Ondřeje v tomto náboženském centru byla určitá symbolika, jelikož sv. Ondřej zemřel při šíření víry v Řecku a byl ukřižován na kříži ve tvaru X. Z tohoto důvodu je na skotské vlajce vyobrazen bílý kříž ve tvaru X.³⁷

Skotsko ke konci 11. století upadlo do stále větší politické závislosti na normanské Anglii, jejíž vliv se naplno projevil po nástupu na trůn krále Davida I., který byl právě normanskými šlechtici považován za jednoho z nich a sám jejich kulturu a schopnosti obdivoval. Době jeho vlády se přezdívalo „Davidova revoluce“, jelikož Davidovo hlavním cílem bylo otevřít Skotsko světu, zejména Anglii. S touto snahou souvisela ekonomická a sociální transformace vedoucí k posílení jeho role jakožto panovníka. Vše začalo usazováním normanských a vlámských rodů ve Skotsku, které na politické mapě představovaly jakousi

³⁶ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 9–18

³⁷ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 19–21

novou sílu. S přístupem Normanů, stejně jako tomu bylo později v Irsku, souviselo postupné prosazování feudalismu, což měnilo stávající mocenskou legitimitu. Král David také pro podporu ekonomického růstu země vybuřoval na strategických vnitrozemních a pobřežních místech první skotská městečka. Ta získala práva trhu spolu s privilegií na mezinárodní obchod a stala se výrazným faktorem, z hlediska podpory rozpočtu. Nejstaršími obyvateli těchto původních skotských městeček byli částečně usazení obchodníci pocházející především z Anglie, Vlámka, Burgundska a Svaté říše římské. David tímto způsobem spojil modernizaci země s budováním královské autority. Příchod Normanů do Skotska však zkomplikoval etnickou mapu země. Král David musel rozlišovat etniky v rámci svého lidu, který se již skládal nejen ze skotských obyvatel, ale také z francouzských a anglických.³⁸

Po diplomatickém nátlaku nového anglického krále Jindřicha II. se roku 1157 Skotové museli vzdát hned několika území – Northumbrie, Cumberlandu a Westmorlandu. Hranice s Anglií tedy byla jednou provždy stanovena na řekách Solway a Tweed. O několik let později na skotský trůn usedl král Vilém I., přezdívaný Lev. Tento panovník se chtěl posadit za návrat skotské integrity, ale z jeho snahy nakonec bylo značné ponížení skotského panovníka v dějinách země. Po jeho neúspěšných pokusech byl zajat ve Falaise v Normandii, kde byl nucen podepsat smlouvu, v níž za svého pána, pána skotských baronů, církve a celé země, uznal anglického krále Jindřicha II. Královské hrady Berwick, Roxburgh, Jedburgh, Stirling a Edinburgh byly vydány Angličanům. Skotská církev nesouhlasila, proto tato záležitost měla za výsledek právě její osamostatnění.³⁹

Po smrti krále Viléma I. se moci ujal Alexandr II. Ten pokračoval v posilování centrální moci. Zejména neměl slitování s viníky místních vzpour, jejichž příčinami byly většinou spory mezi gaelskými tradicemi, zvyklostmi a výsadami, oproti normanské kolonizační vlně, která s sebou přinášela feudalizaci. Alexandrovo

³⁸ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 31–32

³⁹ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 33–35

manželství s francouzskou šlechtičnou Joan mělo za příčinu pozdější Skotskou orientaci na Francii.

Území Hebrid bylo vždy rozporuplným tématem v oblasti skotsko-norských vztahů. Spor o toto území trval přibližně tři roky, nakonec však došlo k dohodě. Hebridy a k tomu ostrov Man se staly součástí Skotska, za což Norsko dostalo zapláceno, a dcera Alexandra III. se provdala za norského krále Erika II. Definitivní připojení Hebridských ostrovů ke Skotsku do jisté míry přispělo k posílení gaelského živlu ve skotském království.

Král John Balliol (vládl od roku 1292 do roku 1296) byl jakýmsi loutkovým králem pro anglického krále Eduarda I. Král se ve skotských dějinách proslavil zejména tím, že na naléhání skotského parlamentu podepsal spojeneckou dohodu s Francií, která byla namířena proti Anglii a nesla jméno „Stará aliance“. Král Eduard v reakci na to vtrhl do Skotska a obsadil nejvýznamnější obchodní město Berwick. Při obléhání města krutému vraždění zdejšího obyvatelstva. Balliol byl tímto nucen vzdát se trůnu a skotští magnáti i parlament se na setkání v Berwicku museli sklonit před královým diktátem plné anglické suverenity ve Skotsku.⁴⁰

Krátce po této události začali Angličané území Skotska přezdívat „Společenství království“. Tyto události s sebou očekávaně přinesly povstalecké boje. Hrdinou nejvýznamnějšího povstaleckého odboje se stal William Wallace přezdívaný „ochránce Skotska“. Wallace porazil se svým odbojem anglickou armádu u Stirling Bridge a odtud v tažení pokračoval k Berwicku, který se mu podařilo získat zpět. Wallace podnikal také výpady do severní Anglie. Angličané si v této době (mluvíme zde o konci 13. století) na úplné dobytí Skotska netroufali, neboť současně válčili ve Francii a Skotsko pro ně nebylo prioritou. Wallacova cílevědomost v rámci snah osvobodit Skotsko ovšem netrvala dlouho. V momentě, kdy Anglie s Francií roku 1303 uzavřely mír, Skotové ztratili veškerou podporu v zahraničí. O rok později armáda Eduarda I. postupně dobývala jednotlivé kouty Skotska, šlechtici se vzdávali a přísahali věrnost Anglické koruně. Král Robert I. chtěl se Skoty jednat smířlivěji. V roce 1305 oznámil, že Skotsku

⁴⁰ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 44–45

budou vládnout jím pověřeni úředníci za podmínky, že určitý vliv na politiku bude mít také tzv. Skotská rada složená ze zástupců nejvyšší šlechty a biskupů.

Po úspěšném tažení na severní Anglii roku 1314, v čele s králem Robertem I., motivace na nezávislost Skotska rostla. Robert I. dále mířil do Říma na diplomatickou kampaň, od které si sliboval uznání pro svou dynastii a také skotskou nezávislost. Angličané byli ovšem vlivnější, Papež Jan XXII. roku 1317 vyhlásil příměří mezi Anglií a Skotskem, ovšem Skotové toto příměří neuznávali. Jménem „Společenství království“ Skotové vyjádřili svůj nesouhlas s papežovým rozhodnutím. Tento dokument byl velmi emotivní obhajobou a chválou k činům krále Roberta I., jemuž dominuje věta: *„Dokud nás bude aspoň sto naživu, nikdy se nepodvolíme Anglii.“*⁴¹

Ekonomika a společnost vrcholného středověku ve Skotsku měla prudký spád. Důvodem byly zejména napjaté vztahy s Anglií, která blokovala skotský vývoz. Důsledkem byl v průběhu 14. a 15. století prudký pokles odbytu tradičních skotských obchodních artiklů z doby již zmíněného „zlatého věku“. S hospodářskou krizí se snižoval i obsah stříbra ve skotských mincích. Epidemie moru ve 14. století sice nezasáhla Skotsko natolik jako Anglii, ale demografická křivka se nadále pohybovala pod hranicí milionu obyvatel. Většina obyvatel v té době v té době měla nízkou životní úroveň a byla závislá na výměnném obchodu, podobně jako na primitivním obhospodařování vesnických polností plodících především ječmen a oves. Pozitivním milníkem konce 14. století je, že ze skotského práva i života se tehdy zcela vytratil institut nevolnictví.⁴²

Roku 1503 vešla v platnost druhá smlouva o věčném míru mezi Anglií a Skotskem. V tento okamžik osudově vstoupila skotská královská stuartovská dynastie do všech budoucích her o anglický trůn. Navzdory strategickým sňatkům vladařů obou zemí se ale ukázalo, že vztahy Anglie a Skotska jsou nadále citlivé a že jejich kvalitu neurčují deklarace, ale vzájemně si protiřečící zájmy obou mocností, stejně jako osobní ambice jejich vladařů. Angličané již od raného středověku upozorňovali Skoty na vlastní nezávislost vycházející především z anglické ochoty

⁴¹ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 45–50

⁴² FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 63

ji uznávat. Vždy usilovně vycházeli z pozice jakéhosi štědrého dárce svobody. Tím, že Anglie poskytuje Skotsku právo na svobodné rozhodování, jim projevuje laskavost. Skotové si ale uvědomovali, že jejich nezávislost vždy závisela na ochotě bránit se, a proto se nemohli a ani nechtěli jen tak zřít francouzského spolenectví.⁴³

Dne 31. července roku 1585 Skotové a Angličané (tehdy bojující s katolickým Španělskem) podepsali smlouvu o spolenectví. Tímto aktem se skotská zahraniční politika dostala definitivně na proanglickou kolej. Na základě této smlouvy mohli angličané počítat se skotskou neutralitou.

Od počátku 17. století bylo v Anglii a Skotsku středem dění státopravní splynutí těchto dvou zemí v celek zvaný Velká Británie. Skotsko po vzniku personální unie roku 1603 získalo pro své obyvatele dvojí občanství a jejich uhlí, dobytek a plátno putující na anglický trh bylo zbaveno cel. Co se týče zahraničněpolitických otázek, Anglie si nadále střežila především vlastní zájmy. Později se Skotsko muselo rozhodnout, zda vytvoří parlamentní unii s Anglií (státopravní splynutí), jež by umožnila výhodnou spolupráci na síle mezinárodního postavení Anglie, nebo se Skotsko vrátí k jeho plné suverenitě. Potenciální suverenita Skotska by však faktickým zájmům stále zaostalé a geograficky znevýhodněné země nemusela prospět. Roku 1705 anglický parlament přednesl Skotsku ustanovení, které vyžadovalo, aby Skotové do 10 měsíců odvolali své požadavky (mezi tyto požadavky patřilo právo na výběr panovníka dle vlastního uvážení), a buď přijali hannoverské nástupnictví, nebo přistoupili na rozhovory o vytvoření parlamentní unie. V opačném případě Skotsku hrozilo ukončení obchodních i civilních privilegií plynoucích z dosavadní personální unie. Rozhodující roli nakonec sehrály obchodní zájmy, neboť polovina skotského zahraničního obchodu byla právě s Anglií. Skotové tedy vyslali do Londýna skupinu vyjednávačů s úkolem uzavřít výhodnou smlouvu o unii. Smlouva pro obě království stanovila jeden parlament, jednoho krále, jednu vlajku, jednu měnu a jediný daňový a obchodní systém.

⁴³ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 67

Skotsko si ovšem ponechalo svůj právní řád a nezávislou presbyteriánskou církev.

44

Ubohé životní podmínky ve městech a v menší míře i na venkově byly kolem poloviny 19. století spolu s politickou reformou dosud nejzávažnější společenské téma ve Skotsku. Chudí lidé žijící v městských slumech žili ve zcela nevyhovujících hygienických podmínkách, umírali na cholera, tyfus a tuberkulózu. Dělníci a další lidé v nouzi, postihováni cyklickými propady v hospodářství, po ztrátě zaměstnání záviseli na nepříliš štedré podpoře, za niž roku 1845 místo církve převzal odpovědnost stát.⁴⁵

Po více než třech staletích od vzniku skotsko–anglické personální unie se Skotsko těšilo jen minimálnímu zájmu královského dvora. Symbolickým, avšak velmi významným příspěvkem k budování britské identity Skotů, byla stálá náklonnost a nepředstíraný zájem britské královny Viktorie a jejího manžela prince Alberta. Skotská politika druhé poloviny 19. století svou setrvačností odrážela podstatu sílícího pouta s Anglií.⁴⁶

S příchodem první světové války vznikly také dva radikální politické proudy Británie – labouristická a liberální strana. Tyto proudy ovšem v tehdy prosperujícím Skotsku neměly nikterak značný úspěch. Odezvu skotského nacionalismu přebíjela naléhavost otázky Irska, parlamentní reformy či neshody mezi protekcionismem a volným obchodem. S vypuknutím války odešlo bojovat bezmála půl milionu Skotů, z nichž 100 000 zde padlo. Britská vláda v průběhu války převzala organizační patronát nad všemi klíčovými průmyslovými odvětvími a dosud nezvykle zasahovala také v sociálních otázkách. Britští labouristé v prvních poválečných volbách zaznamenali prudký nárůst voličské základny a roku 1924 se jim podařilo sestavit první menšinový vládní kabinet, z něhož třetina členů byli Skotové. Téměř mizivý volební ohlas naopak získali skotští nacionalisté. Skotské sdružení pro autonomii po válce sice svou činnost obnovilo

⁴⁴ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 94–96

⁴⁵ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 108

⁴⁶ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 110–111

a spojilo se s řadou socialistů, nicméně jeho úsilí o skotskou autonomii nemělo úspěch. Požadavek plné skotské nezávislosti z tohoto důvodu roku 1928 nastolila původně gaelsky orientovaná Národní skotská strana, jež se o čtyři roky později sloučila se Skotskou národní stranou, v níž ostře kontrastovaly levicové a lehce umírněné konzervativní i fašizující tendence.⁴⁷

Co se týče druhé světové války, Skotové zde zaznamenali výrazně menší ztráty na životech než v první světové válce. Skotská národní strana se roku 1942 rozdělila v pohledech, na vhodnost skotské účasti ve válce. Její zastánci vytvořili nadstranické sdružení umírněných skotských nacionalistů. Po válce pořádali několik velkých sjezdů a v roce 1949 jejich petici nazvanou Národní konvent, požadující skotský parlament, podepsaly přibližně dva miliony lidí. Žádná politická strana ale nereagovala, a tak volební výsledky Skotské národní strany byly mizivé. Skotské volby v roce 1951 vyhráli konzervativci a u moci se v Británii udrželi na dobu třinácti let.⁴⁸

Přes klesající průmyslovou výrobu se životní úroveň ve Skotsku výrazně zlepšovala a lidé nacházeli uplatnění v nových spotřebních odvětvích lehkého průmyslu, službách a rostly také příjmy z turistiky. Televize BBC začala vysílat v roce 1952, Skotská televize o tři roky později.⁴⁹

Skotští voliči stále více projevovali svou přízeň reorganizované a vysoce akceschopné Skotské národní straně, která těžila z volebních úspěchů velšských nacionalistů, ekonomického úpadku a ostře se vymezovala proti globalizační libovůli zahraničních ropných společností. Obrovským úspěchem pro skotské nacionalisty byly volby v roce 1974, kdy získali celkem 18 křesel v parlamentu a vážně tím ohrozili labouristickou dominanci ve Skotsku. Téma skotské a velšské samosprávy se v tomto okamžiku stalo jedním z hlavních vnitropolitických témat v Británii. Tyto debaty vyvrcholily skotským referendem v březnu roku 1979, kdy pro skotské shromáždění hlasovala většina voličů, přestože nedosáhla potřebných 40 % všech hlasujících. Krátce na to Skotská národní strana ve

⁴⁷ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 117–119

⁴⁸ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 120–121

⁴⁹ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 121

volbách přišla o 13 % hlasů a téma devoluce přestalo na chvíli labouristy a konzervativce děsit. Náznaky, že skotská veřejnost má opět zájem o samosprávu, se však objevovaly od přelomu 80. a 90. let, kdy se k této myšlence opět přihlásili labouristé. Právě ti sledovali Skotskou národní stranu, jež si po neúspěšném referendu z roku 1979 vytvořila profil proevropské strany levého středu, několikrát uspěla ve volbách a ve volebních průzkumech se ve Skotsku držela hned za labouristy. Po pádu komunismu ve východní Evropě a překonání největších potíží britské ekonomiky Skotové znovu nastolili otázku samosprávy. Labouristé neslevili ze zásadového britského unionismu, nové referendum však povolili. Pro proporcionálně volený skotský parlament a exekutivu s omezenými pravomocemi v daňové oblasti se 12. září 1997 vyslovilo 64 % voličů. O dva roky později se konaly první volby, z nichž vítězně vyšla strana labouristů a liberálních demokratů řízená prvním ministrem, státním tajemníkem pro Skotsko, Donaldem Dewardem.⁵⁰

2.2. Evropská integrace a utlumení skotské nezávislosti

Od 80. let minulého století se Skotská Národní Strana snažila využít členství v Evropské unii k propagování nezávislosti. V 90. letech byla tato snaha posílena Maastrichtskou smlouvou, která představila princip subsidiarity umožňující Skotsku obejít britský stát díky konceptu víceúrovňové vlády. Slib členství v EU ovšem Skotské Národní Straně nebyl vždy ku prospěchu. Objevily se znepokojující dotazy ohledně vývoje hranic s příchodem nezávislého Skotska, které by bylo součástí EU. Skotové se dále obávali, zda-li jejich země bude nucena pod podmínkou členství v unii přijmout zároveň i členství v Schengenském prostoru, zda by bylo možné zůstat ve společné cestovní zóně (Common Travel Area), či jestli by Skotsko bylo schopné spravovat své hranice. Budoucí členství Skotska v Evropské unii vyvolalo značnou nejistotu a zvýšilo některé obavy spojené s vyhlídkou Skotska jakožto nezávislého státu.⁵¹

⁵⁰ FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2., str. 121–123

⁵¹ *The Impact of Scotland's Prospective Membership of the EU on the 2014 Referendum Debate: Concerns over Borders* [online]. Francie: Univerzita Tours, 2016 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/etudesecossaises/1041>

Příchod Velké Británie do Evropské unie zcela jistě zvýšil nacionalismus ve Skotsku. Britský vstup do unie poskytl separatistickým silám další výhodu v jejich nárocích na silnější autonomii. Separatistům členství v EU poskytuje tzv. záchranné lano, které umožňuje malým zemím působit samostatně, bez pocitu izolování jejich práv. V posledních letech zažilo Skotsko a Spojené království značné ústavní změny. Během června roku 1999 se Skotové zúčastnili svých prvních parlamentních voleb za téměř 300 let. Tím vytvořili politické fórum s rozhodnou skotskou perspektivou, ve které jsou prezentována nacionalistická pravidla a nové vazby mezi unií a Skotskem. Situace Skotska je relevantní zejména proto, že zdůrazňuje širší trend, který se vyskytuje v jiných částech EU a ve světě, kde občané nadále vyzývají centralizační trendy moderního státu.⁵²

Během 80. a 90. let 20. století se politické faktory spojily s faktory ekonomickými, aby posílily podporu větší autonomie Skotska. Konzervativní politici vedení Margaret Thatcherovou a jejím nástupcem Johnem Majorem byli ve Skotsku silně kritizováni. Nejenže konzervativci tvrdě odmítali myšlenku decentralizace, vláda také začala testovat ne příliš populární politiku volného trhu ve Skotsku. S omezeným volebním vlivem na úrovni Spojeného království nacionalistická frustrace našla svůj hlas v dokumentu nazvaném „Nárok na právo za Skotsko“ („Claim of Right for Scotland“). Tento dokument byl formulován nestrannou skupinou prominentních Skotů, kteří zde jednoznačně vyjadřovali svou touhu po politické změně.⁵³

Vstup Británie do Evropského společenství v roce 1973 měl obrovský dopad jak na Britskou ústavu, tak na její stranickou politiku. Pro Skotsko, členství v EU nabízelo řadu potenciálních přínosů. S omezeným domácím trhem je skotská ekonomika více závislá na vývozu než zbytek Spojeného království. Získání

⁵² GLEN, Carol M. Regionalism in the European Union: The Case of Scotland. *Contemporary European Studies* [online]. 2/2008,[cit. 2022-12-29]. Dostupné z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/12/CES_2_2008_59to70.pdf, str. 60–61

⁵³ GLEN, Carol M. Regionalism in the European Union: The Case of Scotland. *Contemporary European Studies* [online]. 2/2008,[cit. 2022-12-29]. Dostupné z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/12/CES_2_2008_59to70.pdf, str. 64

snadnějšího přístupu k největšímu světovému trhu je tak podstatnou součástí dosažení stabilního hospodářského růstu Skotska.⁵⁴

⁵⁴ GLEN, Carol M. Regionalism in the European Union: The Case of Scotland. *Contemporary European Studies* [online]. 2/2008,[cit. 2022-12-29]. Dostupné z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/12/CES_2_2008_59to70.pdf, str. 65

3. Skotsko a nacionalismus

3.1 Skotsko po Brexitu

Vystoupení Spojeného království z EU představuje klíčový moment ve snažení se o skotskou nezávislost. V souvislosti s vystoupením Spojeného království z EU se objevuje mimo jiné i mnoho ústavněprávních otázek. Z formálního hlediska bylo referendum o odchodu Spojeného království z Evropské unie pouze poradního charakteru. Tento fakt vedl k podnětným úvahám, co se týče vnímání váhy referenda ve Skotsku a v Anglii.⁵⁵

3.1.1 Rozpory v ústavním principu

Skotští obyvatelé, zejména skotští separatisté a podporovatelé nezávislosti, vnímají jako základní skotský ústavní bod princip suverenity lidu. Oproti tomu základním ústavněprávním principem v Anglii je princip suverenity parlamentu. Právě tento parlament je právním suverénem, jež přijímá právní předpisy. Král, přestože je formální hlavou Spojeného království, zákony „pouze“ formálně schvaluje. Lze říci, že tyto dva principy mají určitou souvislost, jelikož Parlament Spojeného království, zejména jeho Dolní sněmovna, zastupuje právě lid. Skotové podporující nezávislost Skotska vnímají lid jako suveréna v souladu s odpovídajícím principem suverenity lidu a snaží se docílit toho, aby případné další referendum o nezávislosti nebylo pouze poradního charakteru, ale aby bylo jeho konání legitimní a výsledek byl bezesporu závazný.⁵⁶

3.1.2 Nevyslyšení názoru Skotů

Fakt, že Skotsko muselo opustit Evropskou unii se zbytkem Spojeného království, přestože 62 % Skotů volilo v Brexitovém referendu setrvání v EU, měl za následek jejich značnou nespokojenost a sílící pocit, že byl názor většiny Skotů ignorován. Celý proces Brexitu následně tyto pocity jen zesílil. Skotská vláda, spolu s dalšími

⁵⁵ Skotská nezávislost na dosah. *Český rozhlas Plus* [online]. 2014, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/skotska-nezavislost-na-dosah-7689657>

⁵⁶ Brexit. *Law Society of Scotland* [online]. 2020, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.lawscot.org.uk/research-and-policy/international-work/brexit/>

přenesenými vládami, měla z tohoto pohledu minimální vliv na vyjednávání o Brexitu. V rámci přípravy na Brexit přijala vláda Spojeného království řadu zákonů, které lze vnímat jako přímou hrozbu zániku zákonodárné moci skotského parlamentu. Nejvíce zde vyniká britský zákon o vnitřním trhu. Tento zákon byl přijat navzdory tomu, že skotský parlament (spolu s Velšským Seneddem⁵⁷) odmítl souhlasit se zavedením ústavní úmluvy, známé jako Sewelská úmluva, která stanoví, že parlament Spojeného království nebude běžně přijímat zákony v přenesených oblastech bez souhlasu přenesených zákonodárných orgánů.⁵⁸

3.1.3 Prozatímní vliv Brexitu na Skotsko

V současné době není možné zcela prokázat míru vlivu Brexitu na obyvatele Skotska i na zemi samotnou. Důvodem jsou některé dopady Brexitu, například nová pravidla obchodu s Anglií, které ještě nejsou zcela v platnosti.⁵⁹ Snížené investice, spolu se změnami v produktivitě a migraci, pravděpodobně vytvoří další brzdu růstu skotské ekonomiky ve srovnání s členstvím v Evropské unii. Pandemie covid - 19 tento problém ještě zhoršila. Skotská vláda v roce 2020 dala jasně najevo, že je velmi nezodpovědné pokračovat s koncem přechodného období pro vystoupení z EU ve stejnou dobu, kdy vrcholí pandemie covid – 19. Tento argument vláda Spojeného království ignorovala. Údaje však ukazují, že dopad na obchod s Evropskou unií byl obzvláště závažný.⁶⁰

Brexitem také vznikly problémy mnohým občanům Evropské unie žijícím ve Skotsku. Dle zprávy Spojeného království se několik stovek tisíc občanů ocitlo

⁵⁷ Zákonodárný sbor Walesu

⁵⁸ MCEWEN, Nicola. Scotland, Independence, Brexit and the border. *UK in a changing Europe* [online]. 2022, [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/scotland-independence-brexit-and-the-border/>

⁵⁹ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/1/>, str. 1

⁶⁰ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/2/>, str. 2

v právní slepé uličce. Údaje ministerstva vnitra ukazují, že do 31. května bylo do EU Settlement Scheme⁶¹ zasláno 5 605 800 žádostí, z nichž 276 600 bylo ze Skotska. Zatímco mnoha lidem se podařilo zcela či z části získat status usedlíka, Spojené království ve zprávě „Changing Europe“ ukazuje, že mohou existovat stovky tisíc lidí, kteří na tento status mají také nárok, ale k jeho získání se zatím nepřihlásili a ztrácí tak svá práva na pobyt.⁶²

Dalším faktorem, kde došlo ke zhoršení stávajícího stavu, bylo skotské vysokoškolské vzdělávání. To bylo zasažené v první řadě pandemií covid – 19, objevila se ale také výše zmíněná nová imigrační omezení Spojeného království pro občany EU po Brexitu. Skotské univerzity zaznamenaly výrazný pokles počtu zahraničních studentů a poskytnutých výzkumných grantů. Přihlášky studentů na skotské univerzity s trvalým pobytem v EU klesly v roce 2021 o 40 %. Ztráta těchto studentů ovlivní skotské instituce nejen finančně, ochudí to ale také životy mnoha jednotlivců a Skotska jako celku. Uvedený příklad přesně popisuje to, jak Brexit nejvíce ovlivní ty, kteří již znevýhodněni jsou. Socioekonomicky znevýhodnění lidé a lidé s netradičními vzdělávacími příležitostmi, jako je například Erasmus, ale i další evropské fondy nyní čelí omezené podpoře ze strany vlády Spojeného království. Zúčastněné strany mají silné obavy z podobného znevýhodnění v dalších oblastech.⁶³

3.1.4 Bezpečnostní dopady

Již v roce 2016 bylo zřejmé, že odchod z Evropské unie bude mít vážný dopad na politiku, bezpečí a zajištění Spojeného království, protože Skotsko ztratilo vystoupením z EU přístup do Schengenského informačního systému (dále jen SIS). Vládě Spojeného království se nepodařilo vyjednat náhradu za SIS, což znamená, že skotské policejní složky nemají přístup k celoevropským výstrahám

⁶¹ **EU Settlement Scheme** slouží k registraci pro získání statusu usedlíka ve Spojeném království

⁶² ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/4/>, str. 4

⁶³ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/5/>, str. 5

a oznámením v reálném čase. Skotsko také ztratilo přístup k evropskému zatýkacímu rozkazu, který umožňoval převedení těch, jež byli obviněni z nejzávažnějších zločinů, zpět do Skotska, a tím čelili spravedlnosti během několika hodin. Oba tyto negativní dopady ztěžují boj proti zločincům, kteří jsou stále více sofistikovaní, mobilní a mezinárodní.⁶⁴

Mnoho vlivných osob zaznamenalo, že Brexit, ať už se jedná o samotný fakt odstoupení země z EU, či způsob, jakým byl Brexit veden, měl škodlivý vliv na reputaci Spojeného království po celém světě. Zdá se, že společným tématem je znepokojení nad tím, jak lze brexit sladit s jakýmkoliv vnímáním Spojeného království jako navenek orientované, kolaborativní země, která může aspirovat na vlivného hráče ve světovém řádu založeném na pravidlech.⁶⁵

3.2. Skotská národní strana a její snaha o nezávislost

3.2.1. Vznik Skotské národní strany

Jak již bylo zmíněno v kapitole „Historické milníky Skotska v touze za nezávislost“, Skotská národní strana (SNP) vznikla sloučením několika hnutí, která od počátku dvacátých let obhajovala skotskou domácí vládu a samosprávu. Jednalo se o Národní ligu Skotů (The Scots National League) a Skotskou nacionalistickou asociaci glasgowské univerzity (Glasgow University Scottish Nationalist Association). Tato dvě hnutí se spojila se Skotským národním hnutím (Scottish National Movement), a tak vznikla Národní strana Skotska (National Party of Scotland). Po sloučení Národní strany Skotska se Skotskou stranou (Scottish Party) vznikla v roce 1934 současná Skotská národní strana. Zpočátku se ve straně objevovaly různé názorové proudy, z nichž se některé zaměřovaly na

⁶⁴ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/9/>, str. 9

⁶⁵ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/10/>, str. 10

kulturní cíle místo těch politických, a jiné dokonce odmítaly účast strany ve volbách.⁶⁶

3.2.2. Vývoj SNP

Po roce 1945 pomáhala SNP šířit petice požadující vznik skotského parlamentu, ale až do 60. let dosáhlo hnutí za skotskou nezávislost malého úspěchu a bylo podporováno pouze symbolickými, ne příliš podstatnými vítězstvími. Jednalo se například o krádež „Stone of Scone“ (prastarého kamene, na kterém byli skotští králové byli korunováni) z Westminsterského opatství v roce 1950. Mezitím se Skotská národní strana stala pragmatičtější a disciplinovanější, ačkoli byla stále sužována vnitřními rozpory a nezkušeným vedením.⁶⁷

V 50. a 60. letech se popularita SNP zvýšila s šířením kritiky britské kontroly nad skotskými záležitostmi. Největší dosavadní úspěch SNP zaznamenala ve všeobecných volbách v říjnu roku 1974. Strana získala více než 30 % skotských hlasů a 11 ze 71 skotských křesel v britském parlamentu. V následujících letech stranu konzistentně podporovalo v průzkumech veřejného mínění 20 až 25 % skotských voličů, což z ní činí druhou nejpopulárnější stranu ve Skotsku po Labouristech.⁶⁸

3.2.3. Nepřízně mezi stranami

Labouristická strana, která v polovině sedmdesátých let stále tvořila vládu, dospěla k názoru, že nejlepší způsob, jak blokovat Skotskou národní stranu, bude zavedení jejich domácí vlády. V listopadu roku 1977 byl tak labouristy navržen zákon o Skotsku, který měl zajistit vytvoření skotského parlamentního shromáždění (Scottish Assembly). Návrh požadoval vypsání referenda a stanovil, že nejméně 40 % oprávněných voličů se musí vyslovit pro jeho přijetí. Referendum

⁶⁶ BROUGHTON, David. Scottish National Party. *Britannica* [online]. 2022, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Scottish-National-Party>

⁶⁷ BROUGHTON, David. Scottish National Party. *Encyclopedia Britannica* [online], 2022[cit. 2023-01-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Scotland/Sovereigns-of-Scotland>

⁶⁸ BROUGHTON, David. Scottish National Party. *Encyclopedia Britannica* [online]. 2022,[cit. 2023-01-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Scotland/Sovereigns-of-Scotland>

se konalo 1. března roku 1979. Pro „ANO“ sice hlasovalo 52 % voličů, ale volební účast byla příliš nízká. Z celkového počtu oprávněných voličů ve Skotsku tak pro vytvoření shromáždění hlasovalo pouze 32,9 %. SNP nakonec dosáhla v určité míře jednotného názoru na podporu decentralizace a tento návrh zákona plně podporovala. Přestože se nejednalo o její iniciativu, neúspěch tohoto referenda se projevil ve výsledcích předčasných parlamentních voleb v roce 1979. Strana zde ztratila devět mandátů a udržela si tak z předchozích jedenácti pouze dva. Tyto volby jsou považovány za zlom v poválečné britské historii.⁶⁹

3.2.4. Vznik Skotského parlamentu

V roce 1989 vznikla Skotská ústavodárná rada (Scottish Constitutional Convention), s cílem navrhnout skotské shromáždění nebo parlament. V březnu 1989 se uskutečnilo první zasedání této rady, jež byla složena ze zástupců odborů a různých církví, labouristů a liberálních demokratů. SNP se této konferenci neúčastnila z důvodu obavy z odmítnutí ze strany labouristů diskutovat o otázce secese. Z konference vzešla zpráva nesoucí název „Za skotský parlament“ (Toward Scotland's Parliament), ve které bylo podrobně navrženo vytvoření skotského parlamentu. Parlament měl mít omezené pravomoci týkající se samostatného rozhodování v ekonomice a obchodu, zdravotnictví, sociálního zabezpečení, nebo vzdělávání. Skotská národní strana se vzdala otázky na nezávislost, kterou chtěla od počátku do referenda zahrnout a shodla se s labouristy a liberálními demokraty. Opět tak došlo k přiklonění se k separatistickým myšlenkám.⁷⁰

V roce 1990 byl zvolen jako vedoucí strany Alex Salmond, který pozměnil orientaci strany na více demokratickou a proevropskou. V té době ovšem ve straně převažoval optimismus ohledně dosažení nezávislosti, což mělo za následek negativní postoj k separatistické politice tohoto politika. K pozitivnímu vnímání

⁶⁹ BROUGHTON, David. Scottish National Party. *Encyclopedia Britannica* [online]. 2022, [cit. 2023-01-09]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Scotland/Sovereigns-of-Scotland>

⁷⁰ History of the Scottish Parliament. *The Scottish Parliament* [online]. 2017, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament>

Evropské unie přispěla až vítězka doplňovacích voleb v Hamiltonu Winnie Ewingová, jedna z prvních britských členů Evropského parlamentu.⁷¹

Druhé referendum o devoluci, uskutečněné 11. září roku 1997, přineslo velký úspěch. Voliči byli dotázáni, zda souhlasí s vytvořením skotského parlamentu a zda by tento parlament mohl v určité míře měnit jimi placené daně. Ve srovnání s referendem z roku 1979 byla volební účast sice nižší, ale pro „ANO“ tentokrát hlasovalo 74,3 % voličů, což bylo 45,7 % všech oprávněných voličů ve Skotsku. Ve prospěch pravomocí pro změny v daňové oblasti se vyslovilo 63,5 % voličů. V roce 1998 parlament ve Spojeném království schválil zákon o Skotsku, který dal vzniknout těmto dvěma institucím: skotskému parlamentu a skotské vládě. Přestože skotský parlament získal rozsáhlé pravomoci, ty důležité zůstaly Westminsteru. Centrální vláda v Londýně má stále pravomoc rozhodovat v otázkách týkajících se zahraničních věcí, makroekonomiky, sociálního zabezpečení, obrany, plošného vysílání či potratů. Na druhou stranu mezi záležitosti, o kterých může rozhodovat skotský parlament, patří zdravotnictví, vzdělávání, sociální práce, hospodářský rozvoj, místní správa, bydlení, soudy, trestní a občanské právo a životní prostředí. Skotská exekutiva je tvořena prvním ministrem (First Minister), skotskými ministry (Senior Scottish Ministers) a skotskými právními úředníky (Scottish Law Officers).⁷²

3.2.5. Referenda o nezávislosti

Autorka se v následující části práce zaměří na referenda o odtržení od Spojeného království. Skotští voliči odmítli nezávislost poměrem 55 % ku 45 % v referendu konaném dne 18. září 2014. Otázka nezávislosti se poté opět dostala na řadu v důsledku referenda o EU v červnu 2016, na kterém 62 % skotských voličů hlasovalo pro setrvání. Ve svém manifestu pro volby do skotského parlamentu v roce 2016, které se konaly krátce před referendem o EU Skotská národní strana tvrdila, že „vyjmutí Skotska z EU proti naší vůli“ by ospravedlnilo druhé volby za

⁷¹ History of the Scottish Parliament. *The Scottish Parliament* [online]. 2017, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament>

⁷² History of the Scottish Parliament. *The Scottish Parliament* [online]. 2017, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament>

nezávislost. Toto zůstalo pilířem argumentu SNP ve prospěch referenda. Manifest všeobecných voleb SNP v roce 2019 ve Spojeném království požadoval, aby se v roce 2020 konalo druhé referendum. Po získání 48 z 59 křesel ve Skotsku Nicola Sturgeon⁷³ formálně požádala o pravomoc takového referendum uspořádat, ale Boris Johnson její návrh odmítl s argumentem, že klíčoví představitelé podporující nezávislost nazvali referendum z roku 2014 „příležitostí, která se naskytne jednou za generaci“, tedy není z jeho pohledu důvod pro jeho opakování.⁷⁴

Skotská nezávislost byla opět tématem debat v předvolební kampani do skotského parlamentu v roce 2021. Tyto volby zaznamenaly třetí, po sobě jdoucí většinu pro nezávislost. Představitelé SNP a Skotští Zelení (Scottish Greens), kteří vedli kampaň pod manifestem zavazujícím se k druhému referendu, získali dohromady 72 ze 129 křesel. Skotská vláda na základě tohoto výsledku tvrdila, že zmíněná tato většina pro nezávislost poskytuje tzv. „litinový mandát“ pro druhé referendum. Skotský parlament ovšem nemůže uskutečnit další referendum o nezávislost bez souhlasu vlády Spojeného království. V roce 2014 byla pravomoc uspořádat první referendum převedena na skotský parlament poté, co bylo dosaženo dohody o podmínkách hlasování mezi vládou Spojeného království a Skotska. Po této dohodě schválil parlament Spojeného království právní předpis nazvaný „příkaz dle sekce 30“ (Section 30 order), který dal skotskému parlamentu pravomoc vydávat zákony pro referendum. Toto výrazně zpochybnilo zákonnost hlasování. První referendum o nezávislosti se konalo tři roky a čtyři měsíce poté, co SNP získalo většinu pro nezávislost.⁷⁵

Ve svém volebním programu z května 2021 SNP uvedla, že bude usilovat o uspořádání referenda skrze parlament, ale až po skončení Covid krize. Sturgeonová představila plány strany na druhé referendum o nezávislosti skotskému parlamentu v červnu roku 2022. Dále premiérka oznámila, že napsala

⁷³ Skotská premiérka

⁷⁴ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>

⁷⁵ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>

předsedovi vlády žádost o nařízení sekce 30. V souvislosti s jejím předpokladem, že vláda Spojeného království pravděpodobně nebude souhlasit, oznámila záměr pořádat referendum 19. října 2022. Zároveň vyzvala nejvyššího skotského právníka (Lord Advocate), aby požádal Nejvyšší soud o rozhodnutí, zda bude v přenesené legislativní pravomoci. Po rozhodnutí soudu Sturgeonová zopakovala svůj alternativní plán boje proti příštím všeobecným volbám Spojeného království jako de facto referendum o skotské nezávislosti. Oznámila také, že se bude na začátku roku 2023 konat zvláštní stranická konference SNP, aby formalizovala přístup strany.⁷⁶

Návrh skotské vlády o referendu stanovil jeho datum na 19. října 2023. Stanovený termín je v souladu s deklarovaným záměrem skotské vlády uspořádat hlasování v první polovině současného skotského parlamentního období. Vzhledem k rozhodnutí Nejvyššího soudu je však nepravděpodobné, že se referendum uskuteční v tomto časovém horizontu.⁷⁷

Kromě SNP je další a jedinou stranou podporující skotskou nezávislost Skotská strana zelených (Scottish Greens), zastoupená ve skotském parlamentu. V srpnu roku 2021 Zelení a SNP oznámili dohodu o spolupráci. Tato dohoda zahrnovala společný závazek, a to zajistit budoucnost Skotska a jeho nezávislého národa. Ve svých volebních manifestech z roku 2021 všechny skotské konzervativní, labouristické a liberální demokratické strany naopak zopakovaly svůj nesouhlas s druhým referendem o nezávislosti.⁷⁸

⁷⁶ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>

⁷⁷ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>

⁷⁸ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>

4. Bezpečnostní dopady skotského separatismu

4.1 Problém migrace

K rozdílu v ekonomické výkonnosti ve srovnání s členstvím v EU přispívají především dopady na produktivitu a čistou migraci. Časem budou mít mnohem větší a trvalejší dopad na velikost ekonomiky, a právě v nich by se projevil největší přínos užšího vztahu s EU.⁷⁹

Nejnovější prognózy k populaci vypracované organizací „National Record of Scotland“⁸⁰ ukazují, že počet obyvatel Skotska poroste pouze díky vnitřní migraci, protože počet zemřelých převyší počet narozených. Tyto údaje neberou v úvahu ukončení volného pohybu osob ani dopad pandemie covid-19 na migraci. Odhaduje se, že v červnu 2020 žilo ve Skotsku 231 000 státních příslušníků EU. Růst počtu státních příslušníků EU pracujících ve Skotsku však od referenda o vystoupení z EU zpomalil. Snížení migrace z EU do Skotska je v souladu s analýzou nezávislé odborné poradní skupiny pro migraci a obyvatelstvo, která odhaduje 50–80% snížení čisté migrace z EU do Skotska po roce 2020. Nižší migrace bude mít negativní dopad zejména na odvětví, která jsou závislá na pracovnících z řad migrantů. Zasažená odvětví tedy budou – textilní průmysl, zemědělství, sociální péče, cestovní ruch a prodej.⁸¹

Migrace může pomoci zmírnit některé problémy spojené s demografickými změnami ve Skotsku. Bez migrace by počet obyvatel Skotska klesal a počet úmrtí by převyšoval počet narozených dětí. Migranti, kteří přicházejí do Skotska, jsou obvykle dobře vzdělaní a vysoce kvalifikovaní, pomáhají tak zvyšovat produktivitu a přispívají ke státním příjmům. Zejména skotský sezónní průmysl je na těchto zaměstnancích velice závislý. Práce v těchto odvětvích hraje významnou roli především ve venkovských a odlehlých oblastech, kde je populace zpravidla starší

⁷⁹ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/4/>, str. 3

⁸⁰ National Records of Scotland = neministerský odbor skotské vlády

⁸¹ ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/4/>, str. 3

a přírůstek obyvatelstva nižší. Zatímco v roce 2019 tvořili 8,3 % celkové zaměstnanosti ve Skotsku pracovníci ze zemí mimo Spojené království, v odvětví potravinářství a nápojů se tento podíl zvýšil na 16 % a v odvětví cestovního ruchu na 15 %.⁸²

Budoucí migrační toky je obtížné předvídat. Od roku 2010 migrace do Skotska ze zámoří meziročně výrazně kolísá a při pohledu do budoucna vzbuzuje vystoupení z EU a covid – 19 další výraznou nejistotu ohledně budoucí zahraniční migrace do Skotska. Odchod Spojeného království z EU má zásadní důsledky i pro migraci do zahraničí. Dne 1. ledna 2021 skončilo členství Spojeného království v unijním volném pohybu osob a v platnost vstoupil její nový imigrační systém. Omezení cest pro imigranty z EU by bylo obzvláště nepříznivé pro venkovské a odlehlé oblasti Skotska, kde je vzhledem ke struktuře obyvatelstva příliv obyvatel jediným prostředkem, jak čelit jeho úbytku.⁸³

Imigrační politika je vyhrazena vládě Spojeného království. To značně omezuje možnosti skotské vlády v této oblasti. Skotská vláda ve spolupráci s řadou partnerských organizací, včetně místní samosprávy, zaměstnavatelů a odborů, prosazovala individuální přístup k migraci, který by odpovídal potřebám Skotska. Vláda Spojeného království se bohužel těmto potřebám dosud nevěnovala.⁸⁴

Bez přímých pravomocí v oblasti imigrační politiky se současná činnost skotské vlády v této oblasti zaměřuje například na:

- Přijímání a podporu těch, kteří se rozhodli pojmout Skotsko jako svůj domov
- Podporu podniků při získávání a udržení mezinárodních talentů ve Skotsku

⁸² *A Scotland for the future: opportunities and challenges of Scotland's changing population, kapitola Migration: Attracting And Welcoming People To Scotland* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2021 [cit. 2023-01-19]. ISBN 9781800045224. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scotland-future-opportunities-challenges-scotlands-changing-population/>

⁸³ *A Scotland for the future: opportunities and challenges of Scotland's changing population, kapitola Migration: Attracting And Welcoming People To Scotland* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2021 [cit. 2023-01-19]. ISBN 9781800045224. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scotland-future-opportunities-challenges-scotlands-changing-population/>

⁸⁴ *A Scotland for the future: opportunities and challenges of Scotland's changing population, kapitola Migration: Attracting And Welcoming People To Scotland* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2021 [cit. 2023-01-22]. ISBN 9781800045224. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scotland-future-opportunities-challenges-scotlands-changing-population/>

- Podporu univerzit při získávání zahraničních studentů a zaměstnanců do Skotska⁸⁵
- A mnoho dalších oblastí

4.2. Akademická diskuze o skotském separatismu

Přestože Skotská národní strana měla neodmyslitelný podíl na separatistickém dění ve Skotsku, nelze ji přikládat veškerou zásluhu. Autorka v této kapitole rozepíše několik zásadních bodů, jež vypovídají o skotském separatismu a přiblíží jeho vliv na současné politické dění.

4.2.1. Skotská identita

Z dlouhodobého hlediska existovalo Skotsko jako starověká irská kolonie, nezávislé království, normanská kolonie, feudální vazalský stát Anglie, severoanglická provincie Spojeného království a v neposlední řadě jako dílčí stát v rámci Spojeného království s decentralizovaným parlamentem, který vykonává omezenou svrchovanou moc v rámci svých vlastních hranic. Rozsáhlá historiografie skotské „identity“ dále komplikuje chápání separatismu této země. Na jedné straně spektra stojí několik skotských historiků, kteří tvrdí, že Skotsko není ničím jiným než vnitřní pracovní kolonií kapitalistické Anglie, s níž se možná nezachází tak špatně jako s Irskem, ale která je stejně více či méně nedobrovolně připoutaná k většímu, bohatšímu a mocnějšímu sousedovi. Na druhém konci názorového spektra se nachází angličtí historici, kteří považují skotskou identitu za jakýsi vynález devatenáctého století vytvářející konstrukci, jejímž cílem je uklidnit zraněné skotské národní cítění prosazením jakéhosi estetického nacionalismu, za což se zasloužili literární postavy jako byl Robert Burns či Walter Scott. Nacionalistické dějiny jsou ve Skotsku stejně silné jako jinde. Ať už na ně mají historici či lidé obecně názor jakýkoli, jejich postřehy neubírají na výjimečnosti hospodářských a sociálních dějin, které skotští historici vytvořili v posledních 25 letech, aby napravili znepokojující absenci Skotska ve většině popisů anglických

⁸⁵ *A Scotland for the future: opportunities and challenges of Scotland's changing population, kapitola Migration: Attracting And Welcoming People To Scotland* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2021 [cit. 2023-01-22]. ISBN 9781800045224. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scotland-future-opportunities-challenges-scotlands-changing-population/>

dějin. Tyto dějiny také zkomplikovaly a následně objasnily otázky skotské národní příslušnosti a identity.⁸⁶

Při posuzování otázky skotské nezávislosti z historického pohledu, Skotsko a Anglie spolu již více než tisíc let soupeří, aby si prosadily co nejlepší politické, ekonomické a bezpečnostních výhody. Ve většině případů měli ve větší či menší míře navrch silnější Angličané. Bohužel historie lehce naznačuje výraznou nestabilitu této rovnováhy sil a fakt, že skotští voliči mají v rukou nezávislost, která prahne po decentralizaci, znamená prozatím posun ve prospěch severní Británie. Tuto domněnku lze blíže definovat. Historii anglo-skotských vztahů můžeme rozdělit na odlišná období, v nichž rovnováha sil upřednostňovala buď jednu či druhou stranu. Takto můžeme na Skotsko a Anglii nahlížet jako na země, které mají vzájemné legitimní a opodstatněné zájmy, jež v různých historických obdobích vyžadovaly konkrétní zprostředkování. Toto zprostředkování někdy vedlo k užšímu svazku mezi Skotskem a Anglií, jindy však vedlo k decentralizaci pravomocí. Ať už lze tuto decentralizaci pravomocí chápat jakkoli, v každém případě narušila unii v případě, kdy se anglické politické zájmy rozcházely se zájmy Skotů.⁸⁷

4.2.2. Otázka druhého referenda

V rámci současného dění, devět let po prvním neúspěšném referendu o vystoupení Skotska ze Spojeného království, se mezi Skoty stále projevují tendence opustit Británii. O nezávislost usiluje i nyní především Skotská národní strana, která v čele s tehdejší předsedou strany Alexem Salmondem prosadila první referendum v roce 2014. Současná předsedkyně strany a zároveň skotská premiérka Nicola Sturgeonová o vypsání druhého referenda žádala tehdejší britskou premiérku Theresu Mayovou již v březnu 2017, před aktivací článku 50 (tedy počátkem dvouleté lhůty, během níž měla Británie prvoplánově opustit EU).

⁸⁶ CHRISTIAN, George. Independence for Scotland? An Historical Perspective on the Scottish Referendum. *History News Network* [online]. 2014, [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://historynewsnetwork.org/article/156906>

⁸⁷ CHRISTIAN, George. Independence for Scotland? An Historical Perspective on the Scottish Referendum. *History News Network* [online]. 2014, [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://historynewsnetwork.org/article/156906>

Theresa Mayová ovšem vypsání hlasování zamítla s vyjádřením, že není vhodná doba na další referendum. Skotsko tedy musí čekat na souhlas britské vlády k uspořádání druhého referenda, ta ale nové referendum nadále odmítá.⁸⁸

Rozhodování Skotů ohledně osamostatnění se jejich země od Velké Británie bylo velmi ovlivněno děním kolem brexitu. V roce 2016 proti vystoupení z Evropské unie hlasovalo 62 % Skotů. Velká část skotských voličů, kteří byli pro vystoupení (což bylo ve Skotsku téměř 40 %), jsou zároveň voliči SNP. Podpora Skotské národní strany ve Skotsku zároveň dlouhodobě klesá. Její oblíbenost začala upadat právě po prvním referendu.⁸⁹

Nejvyšší soud Spojeného království v prosinci roku 2022 jednomyslně rozhodl, že pokud vláda a parlament odmítnou schválit druhé referendum o skotské nezávislosti, pak skotský parlament nemá pravomoc toto referendum uskutečnit. Verdikt odmítl argumentaci, kterou předložila skotská vláda při říjnovém slyšení. Soud tak zmařil návrh zákona o referendu o nezávislosti, který v červnu zveřejnila premiérka a předsedkyně SNP Nicola Sturgeonová a jehož cílem bylo uzákonit konání hlasování 18. října 2023. Záměrem SNP bylo vždy využít očekávaného právního odmítnutí k tomu, aby Skotsko vykreslila jako oběť nedemokratického ústavního uspořádání ze strany Spojeného království. Bezprostředně po tomto rozhodnutí, jak již bylo autorkou v kapitole věnující se Skotské národní straně zmíněno, Sturgeonová prohlásila, že SNP bude příští parlamentní volby ve Spojeném království považovat za „de facto“ hlasování o skotské nezávislosti, přičemž všechny hlasy pro strany podporující nezávislost budou započítány jako hlasy pro odloučení Skotska od Spojeného království.⁹⁰

⁸⁸ MALIŠOVÁ, Klára. Pět let od skotského referenda o nezávislosti. Je načase vyhlásit další?. *Seznam Zprávy* [online]. Česká republika, 2019, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pet-let-od-skotskeho-referenda-o-nezavislosti-je-nacase-vyhlasit-dalsi-79019>

⁸⁹ MALIŠOVÁ, Klára. Pět let od skotského referenda o nezávislosti. Je načase vyhlásit další?. *Seznam Zprávy* [online]. Česká republika, 2019, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pet-let-od-skotskeho-referenda-o-nezavislosti-je-nacase-vyhlasit-dalsi-79019>

⁹⁰ JAMES, Steve a Chris MARSDEN. Oppose the separatist agenda of the Scottish National Party and pseudo-left groups: For working class unity not national division. *World Socialist Web Site* [online]., 2022, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2022/12/13/scot-d13.html>

Po většinu období od neúspěšného referenda o nezávislosti v roce 2014 se kampaň za obnovení snahy o nezávislost soustředila na přesvědčování podnikatelské a finanční sféry, že by skotská nezávislost překonala katastrofální ekonomické dopady referenda o Brexitu, které se konalo o pouhé dva roky později, a nabídla by zejména možnost opětovaného začlenění do Evropské unie.⁹¹

Nicola Sturgeonová si i nyní pevně stojí za svým prohlášením z konce roku 2022, že nevyhoví-li Londýn jejím požadavkům na referendum, bude jej muset obejít. Tento stav tak může předznamenávat hrozící ústavní krizi. Nejvyšší soud Spojeného království sice dočasně neumožnil Skotům referendum o jejich nezávislosti, soudci ale pravděpodobně posílili odhodlání SNP a skotského parlamentu za referendum dále bojovat. Otázkou nyní je, zda Sturgeonová a její strana dokáží vytvořit silnou většinu podporující nezávislost, která by jim v roce 2024 zaručila, jak doufají, nečekaný zvrat této situace.⁹²

Zásadní otázka při současném hodnocení společenské nálady pro vyhlášení referenda je však ta, zda sami Skotové toto referendum nyní chtějí. Podle politologa Jana Vášky z Katedry evropských studií Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy mezi Skoty k velkému nárůstu popularity pro myšlenku druhého referenda o nezávislosti nedošlo. Důvodem jsou dle jeho názoru zejména ekonomické vyhlídky. Skotská národní strana staví životaschopnost samostatného Skotska na příjmech z ropy, které by po osamostatnění nešly do společného britského rozpočtu, ale zůstaly by ve vlastnictví Skotska. Nikdo nedokáže říct, zda by Skotové volili na základě emocionálního rozhodnutí, jako tomu bylo u brexitu, anebo budou na základě spočítání si nákladů a výnosů myslet více racionálně.⁹³

⁹¹ JAMES, Steve a Chris MARSDEN. Oppose the separatist agenda of the Scottish National Party and pseudo-left groups: For working class unity not national division. *World Socialist Web Site* [online]., 2022, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2022/12/13/scot-d13.html>

⁹² SCHEFFER, David J. A New Roadblock for Scottish Independence. *Council on foreign relations* [online]. 2022, [cit. 2023-01-30]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/article/new-roadblock-scottish-independence>

⁹³ MALIŠOVÁ, Klára. Pět let od skotského referenda o nezávislosti. Je načase vyhlásit další?. *Seznam Zprávy* [online]. Česká republika, 2019, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pet-let-od-skotskeho-referenda-o-nezavislosti-je-nacase-vyhlasiť-dalsi-79019>

Pro srovnání, Strana socialistické rovnosti (SEP) ve svém prohlášení z roku 2014 nastínila politickou alternativu pro dělnickou třídu ke globálnímu rozmachu nacionalismu s cílem bojovat za světovou socialistickou revoluci. Dle jejich slov je jedinou pokrokovou odpovědí na krizi systému národních států ukončení všech národních rozporů přijetím perspektivy socialistického internacionalismu. Na rozdíl od SNP nechtějí vyjednat dohodu o zřízení nového represivního státu, jejich cílem je svrhnout britský imperialismus a jeho státní aparát.⁹⁴

4.2.3. Ekonomické důsledky možné nezávislosti

Pokud by se Skotsko stalo nezávislým státem, vznikla by nová mezinárodní hranice se zbytkem Spojeného království. Dodatečné náklady, které by v souvislosti s hranicemi vznikaly, by negativně ovlivnily vzájemný obchod ve smyslu ztížení podmínek pro obchodování skotských firem se Spojeným královstvím. Hranice mezi zeměmi znamenají pro podniky dodatečné náklady, které vedou k nižší úrovni obchodu. Vzhledem k tomu, že na zbytek Spojeného království připadá více než 60 % skotského vývozu, skotská ekonomika by v případě osamostatnění byla zranitelná vůči nárůstu nákladů na hranicích. Panuje tak značná nejistota ohledně toho, jak zásadní by byly hospodářské dopady při zavedení hranice se zbytkem Spojeného království.⁹⁵

Zaměříme-li se pouze na změny v mezinárodním obchodě, očekává se, že nezávislost by měla na skotskou ekonomiku negativní vliv kvůli vyšším nákladům na hranicích. Opětovné přistoupení k Evropské unii by tak nemuselo nutně kompenzovat náklady spojené s nezávislostí na hranicích zejména proto, že Skotsko v současné době obchoduje se zbytkem Spojeného království přibližně čtyřikrát více než s EU. Nová mezinárodní hranice mezi Skotskem a Spojeným královstvím by znamenala zvýšení nákladů na obchod mezi těmito zeměmi.

⁹⁴ JAMES, Steve a Chris MARSDEN. Oppose the separatist agenda of the Scottish National Party and pseudo-left groups: For working class unity not national division. *World Socialist Web Site* [online], 2022, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2022/12/13/scot-d13.html>

⁹⁵ SAMPSON, Thomas. How might Scottish independence affect the costs of international trade?. *Council on foreign relations* [online], 2022, [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.economicsobservatory.com/how-might-scottish-independence-affect-the-costs-of-international-trade>

Dostupná data ukazují, že náklady na hranicích by se zvýšily i v případě, že by si Skotsko a zbytek Spojeného království po vyhlášení nezávislosti zachovaly společný hospodářský trh, který by byl svým rozsahem srovnatelný s jednotným trhem EU. Je velmi nejisté, jak velký by tento rozdíl v nákladech mohl být. Ekonomické studie předpokládají rozdíl mezi 15 až 30 %, pokud ovšem Skotsko zůstane na společném trhu se zbytkem Spojeného království. V každém případě je pravděpodobné, že zvýšené náklady na hranicích v rámci společného trhu by se objevovaly jen pomalu, v průběhu jedné generace i později, v důsledku postupného oslabování stávajících kulturních, sociálních a obchodních vazeb.⁹⁶

V souvislosti s případnými ekonomickými změnami navázanými na osamostatnění Skotska se nabízí otázka výběru státní měny. Nezávislost by Skotsku nabídla možnost volby vlastní měny a ta by mu umožnila kontrolovat svou měnovou a fiskální politiku. Sampson však uvádí, že setrvání u britské libry by bylo pro skotskou ekonomiku výhodnější. V referendu v roce 2014 bylo oficiální politikou skotské vlády zůstat součástí formální měnové unie Spojeného království, a to i přesto, že George Osborne, tehdejší kancléř státní pokladny, tuto možnost vyloučil. Nejistota ohledně budoucí měny je považována za hlavní důvod, proč v roce 2014 hlasovalo více obyvatel Skotska proti nezávislosti. Zatímco nyní Skotská národní strana tvrdí, že je pro používání britské libry i bez formální dohody, mnozí členové hnutí pro nezávislost jsou pro budoucí přechod na novou samostatnou měnu.⁹⁷

4.2.4. Opatření v případě druhého referenda

Úspěšné druhé referendum schválené britskou vládou by neznamenal okamžité odloučení Skotska od Spojeného království. Změna právního statusu by zkrátka nenastala ihned. Takto to vysvětlila i skotská vláda při jednání o prvním referendu

⁹⁶ SAMPSON, Thomas. How might Scottish independence affect the costs of international trade?. *Council on foreign relations* [online].,2022, [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.economicsobservatory.com/how-might-scottish-independence-affect-the-costs-of-international-trade>

⁹⁷ KILFOYLE, Michelle. An independent Scotland: what would be the options for economic success?. *Economics Observatory* [online].,2022, [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.economicsobservatory.com/an-independent-scotland-what-would-be-the-options-for-economic-success>

v roce 2014. Jakákoli změna skotského postavení, co se týče Spojeného království, předpokládá následné jednání mezi skotskou vládou, skotským parlamentem a také centrální vládou, aby bylo dosaženo konsensu mezi všemi dotčenými stranami.⁹⁸

Ať už ve formálních nebo neformálních strukturách, nezávislé Skotsko bude moci vyjednávat a fungovat z pozice rovnosti se zbytkem Spojeného království a Irska. Společná opatření, která se budou řídit zásadami rovnosti, spravedlnosti a odpovědnosti, zajistí vzájemný respekt a rovnocennost a posílí vztahy napříč těmito ostrovy. Skotsko bude tak i nadále sdílet historii i budoucnost s obyvateli celých Britských ostrovů. Skotská vláda věří, že nezávislé Skotsko by bylo živým a rozmanitým národem, který by rád spolupracoval se Spojeným královstvím, ostatními Evropany i širším světem. Na rozdíl od postavení Skotska v unii, díky němuž je jejich vliv omezený a okleštěný, by se vstupem do EU jako členský stát stalo rovnocenným partnerem, který by se mohl plně podílet na rozhodovacích procesech.⁹⁹

4.2.5. Pravidla pro začlenění Skotska do EU

Nyní se autorka zaměří na faktory určující členství v Evropské unii. Co se týče případného plánovaného deficitu a státního dluhu, nezávislé Skotsko by se ocitlo daleko za hranicemi pravidel EU. Z tohoto výchozího bodu mohou příznivci nezávislosti ocenit reformní zprávy z Bruselu. Pokud budou přijata nová fiskální pravidla, bude možné pružněji snižovat dluh a schodek. Částečně proto, že členové EU si museli půjčovat a následně tyto peníze utrácet, aby své zdravotní systémy a ekonomiky dostali z pandemie a nyní vynakládají velké prostředky na

⁹⁸ PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Kelly SHUTTLEWORTH. A second independence referendum: When and how could Scotland vote again?. *Institute for government* [online]. 2019, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z:

<https://www.instituteforgovernment.org.uk/publication/report/second-independence-referendum>

⁹⁹ Renewing democracy through independence. In: *Scottish Government* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2022, [cit. 2023-02-01]. ISBN 9781804357293. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/renewing-democracy-through-independence/pages/4/>, str. 4

zmírnění dopadů vyšších účtů za energie. Ostatní státy tedy tato pravidla porušují také.¹⁰⁰

4.2.6. Vráť se Spojené království do EU?

V posledních několika měsících nebylo možné přehlédnout změny vztahu Britů k Evropské unii. Stále více lidí je ochotno přiznat, že Brexit nefunguje tak, jak jeho zastánci doufali. S ústupem pandemie již nelze za ekonomické dopady brexitu vinit covid-19, a dokonce i britská vláda upustila od neustálé chvály tohoto rozhodnutí. Současné průzkumy veřejného mínění ukazují, že již pouze 34 % Britů kladně pohlíží na vystoupení Spojeného království z EU, a dokonce že každý třetí volič toryů¹⁰¹ si myslí, že Brexit způsobil více problémů, než kolik jich vyřešil. Lídr labouristické strany Keir Starmer hovoří o přiblížení se jednotnému trhu Evropské unie. Naděje voličů setrvání v EU se tak upínají k opětovnému připojení k unii. Otázkou však zůstává, zda nyní EU projeví zájem o to, aby se Spojené království do unie vrátilo. Zatímco pro Spojené království je Brexit nadále velkým politickým a hospodářským problémem, z pohledu EU se jedná o uzavřenou záležitost. Pokud by se Spojené království jednou opravdu rozhodlo, že chce do unie znovu vstoupit, muselo by Evropskou unii k tomu přesvědčit.¹⁰²

V tuto chvíli se Brexit jeví jako problém pro Velkou Británii, ale není problémem pro EU. Mnozí politici v Bruselu jsou dokonce toho názoru, že Brexit Evropskou unii ve skutečnosti posílil, protože poukázal na její užitečnost a odstranil zemi, která byla často překážkou pokroku. Od britského referenda v roce 2016 klesla menšinová podpora myšlenky vystoupení z EU ve všech členských státech. Například ve Finsku tento ukazatel klesl z 29 % na 15 % a v Nizozemsku z 23 % na 13 %.¹⁰³

¹⁰⁰ FRASER, Douglas. Scotland and the rules of Euro engagement. *BBC News Services* [online]. 2022, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-business-63578343>

¹⁰¹ Toryové = politická strana v Anglii

¹⁰² KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online], 31.1.2023, [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

¹⁰³ KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online], 31.1.2023, [cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

Od pandemie a vypuknutí války na Ukrajině EU nezvykle rychle prohloubila svou integraci. Poprvé poskytla zbraně nečlenskému státu zapojeného do konfliktu, zapojila se do společného nákupu vakcín a zemního plynu a také vytvořila fondy na obnovu prostřednictvím společného dluhu. Mnoho lidí zastává názor, že by toto vše nebylo možné, kdyby Spojené království bylo stále členem EU. Potvrzením tohoto argumentu může být známé veto bývalého premiéra Spojeného království Davida Camerona z roku 2011, týkající se hospodářské a rozpočtové spolupráce nutné k reakci na dluhovou krizi. Evropská unie v ní nakonec pokračovala, ale Spojené království z něj musela vyloučit.¹⁰⁴

Průzkumy veřejného mínění provedené v členských státech EU nám ukazují, že většina lidí podporuje myšlenku návratu Velké Británie do EU nebo se k ní staví neutrálně. Toto rozhodnutí však nezáleží na nich, ale na postojích jednotlivých členských zemí. Vrátime-li se do šedesátých let minulého století, kdy Francie vedena Charles de Gaullem dvakrát zablokovala žádost Spojeného království o vstup do EHS, můžeme předpokládat, že takovéto neshody by nastaly i dnes, pokud by se Spojené království rozhodlo znovu vstoupit do EU. Francii v tomto smyslu pochybnosti o Velké Británii nikdy neopustily. Bývalý skotský ministr Anthony Salamone ovšem říká, že odpor Spojeného království k mnoha aspektům Evropské integrace byl pro ostatní užitečný. Země jako jsou Skotsko, Irsko či například Nizozemsko, žádající volný trh, by zcela jistě návrat Spojeného království do EU podpořily. Historicky také Velkou Británii podporovaly pobaltské státy a Polsko, lze tedy předpokládat, že i dnes by tyto státy byly nakloněny pro návrat Spojeného království do EU.¹⁰⁵

S návratem do Evropské unie by Spojenému království skončily jeho výjimky, které mělo v době členství, např. v oblasti eura a Schengenu. Pro opětovné začlenění do unie by zde musel existovat konsensus napříč stranami. Spojené království by muselo projít stejným procesem podávání žádosti, i když bylo členským státem již dříve, nebyl by prostor pro jeho dřívější výjimky. To je něco,

¹⁰⁴ KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online], 31.1.2023,[cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

¹⁰⁵ KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online], 31.1.2023,[cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

co si britská veřejnost zatím zcela neuvědomuje. Současně převažující názor Britů by tak mohl poklesnout v případě nutnosti splnění závazku přijmout euro.¹⁰⁶

Vzhledem ke všem politickým komplikacím kolem opětovného vstupu do EU by mohl být přijatelnější pro všechny strany pouze částečný krok. Lídr labouristické politické strany Keir Starmer v tomto směru zdůraznil, že se chce přiblížit jednotnému trhu EU, aniž by tuto myšlenku více rozvedl. Mnozí Britové se tak domnívají, že se zasadí o vytvoření bližšího vztahu s EU po vzoru Švýcarska. Podobná diskuse proběhla před několika lety, kdy Evropská unie dala jasně najevo, že náhodný švýcarský systém stovek bilaterálních smluv je problematické a nikdy nenastane jeho obnovení. Ať už politici myslí vztahem ve švýcarském stylu cokoli, vyžadovalo by to vstup do Evropské zóny volného obchodu (Efta), kterou tvoří Švýcarsko, Lichtenštejnsko, Norsko a Island. Znovu se zde ale objevuje otázka, zda Efta bude o Spojené království stát. Efta vznikla jako alternativní model k EU, protože je založena na myšlence konsensuální mezinárodní organizace, podobně jako většina ostatních mezinárodních organizací. Členství v Efta však nezajišťuje zemi přístup na jednotný trh. Panují tak obavy, že velká změna v Eftě by narušila křehký kompromis, který tyto země vytvořily od doby, kdy jejich občané zablokovali pokus politického establishmentu o vstup do EU. V této souvislosti přiznávají, že je tato shoda možná zejména z důvodu malé velikosti všech členů organizace. Dle bývalého lídra Labouristické strany Johna Smitha by členové Efty s touto myšlenkou souhlasili, pokud by se Spojené království v otázce přistoupení do této organizace zavázalo k tzv. domácímu konsenzu napříč stranami. Tento závazek by tak byl jistotou pro ostatní státy Efty v případě změny vlády ve Spojeném království, že nedojde k ohrožení jeho setrvání v této organizaci a tedy že Spojené království nevyužívá Eftu jako odrazový můstek k následnému vstupu do EU.¹⁰⁷

¹⁰⁶ KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online] 2023, 31.1.2023,[cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

¹⁰⁷ KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online] 2023, 31.1.2023,[cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>

4.2.7. Nicola Sturgeonová po téměř devíti letech odchází z funkce

Skotská premiérka a předsedkyně Skotské národní strany dne 15. února 2023 ohlásila svou rezignaci. Jde o nejdéle sloužící první ministryni a také vůbec první ženu v této funkci. Dle jejích slov ve svém srdci a mysli cítila, že je načase odejít. Sturgeonová prohlásila, že zůstane ve funkci, dokud nebude zvolen její nástupce. Co ovšem politička zdůraznila je to, že její rezignace není reakcí na poslední období nátlaku, zahrnující například kontroverze ohledně genderových reforem, transsexuálních vězňů a strategie nezávislosti. Uvedla, že její rozhodnutí vzešlo z hlubšího a dlouhodobějšího posouzení.¹⁰⁸

Myšlenky na rezignaci se u první ministryně objevovaly již od začátku nového roku. Ve svém vyjádření dále uvedla, že je nadále potřeba upevnit podporu nezávislosti a dále ji rozvíjet. K dosažení těchto cílů je podle jejího názoru třeba nového, silného vůdce. Jako potencionální kandidáti byli navrženi John Swinney (skotský politik, působí jako náměstek první ministryně Skotska a od roku 2021 jako vládní tajemníka pro obnovu po pandemii covid-19), Kate Forbes (členka Skotské národní strany) a Angus Robertson (člen SNP, zastává funkci tajemník kabinetu pro Ústavu, vnější záležitosti a kulturu).¹⁰⁹

Jakmile Sturgeonová odešle svůj rezignační dopis králi, má skotský parlament 28 dní, aby zvolil náhradního prvního ministra, nebo musí vyhlásit nové volby. V pravidlech Skotské národní strany se uvádí, že kandidáti musí mít nejméně 100 nominací od členů strany z nejméně 20 místních obvodů. Hlasování probíhá korespondenčním způsobem na základě principu co osoba, to hlas. Přesný plán tohoto procesu bude teprve stanoven. Vzhledem k tomu, že se má v měsíci březnu konat mimořádní konference, která má rozhodnout o tom, zda volby budou de facto referendem o nezávislosti, je čas velmi omezen. Někteří

¹⁰⁸ CAMPBELL, Glenn. Nicola Sturgeon says time is right to resign as Scotland's first minister. *BBC News Services* [online]., 15.2.2023, [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-64647907>

¹⁰⁹ CAMPBELL, Glenn. Nicola Sturgeon says time is right to resign as Scotland's first minister. *BBC News Services* [online]., 15.2.2023, [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-64647907>

členové strany dokonce navrhují, aby byla konference odložena do doby, než bude jmenován nový ministr.¹¹⁰

Situace ohledně nového ministra/ministryně Skotska je zatím velmi otevřená. Dle průzkumů veřejného mínění byla Nicola Sturgeonová velmi dobrým politikem, svou funkci brala velmi zodpovědně. Občané Skotska doufají, že nový ministr/ministryně bude pokračovat v jejich šlépějích.

¹¹⁰ CAMPBELL, Glenn. Nicola Sturgeon says time is right to resign as Scotland's first minister. *BBC News Services* [online]., 15.2.2023, [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-64647907>

Závěr

Teoretickým přínosem práce je vymezení základních pojmů, jako je: nacionalismus, právo národu na sebeurčení, separatismus (kulturní autonomie, a vytvoření vlastního státu), euroskepticismus, Brexit a naznačení vzájemných vztahů mezi těmito pojmy. P

Samotnou problematiku nacionalismu a separatismu lze ve skotském případě chápat ve dvou rovinách, jelikož je Skotsko součástí Spojeného království a na druhé straně Spojené království bylo až do Brexitu součástí EU. Z hlediska práva národu na sebeurčení se vynořuje aktuálně problém, že není dalšího místa pro vznik nového samostatného státu, aniž by se narušila územní celistvost jiného, již existujícího státu. V textu tak bylo naznačeno, že skotskou touhu po nezávislosti by bylo vhodné řešit určitou formou široké kulturní autonomie s využitím zkušeností například ze španělského Baskicka.

Autorka se v práci věnuje zejména problematice skotského nacionalismu a následně v konkrétních kapitolách rozebírá snahu Skotska o nezávislost, která je v moderní evropské historii komplikována rozporuplným vztahem k evropské integraci Skotska a Spojeného království.

V práci je rovněž zachyceno, jak silně zkoumanou problematiku ovlivnily konkrétní politické osobnosti nejen ze Skotska a Spojeného království. Autorka zdůrazňuje například významnou roli Charles de Gaulla či Margaret Thatcherové, kteří měli prokazatelně přímý vliv na samotný proces evropské integrace.

V souvislosti se skotskou národní identitou jsou v práci rozebrány i podstatné historické milníky, které podpořily separatistické myšlenky Skotů, nebo naopak jejich požadavky na sebeurčení v rámci Spojeného království v procesu evropské integrace utlumily.

Konkrétní politické řešení současného skotského separatismu, který podporuje zejména větší skotskou politickou autonomnost a identitu, považuje autorka za velkou výzvu pro všechny současné evropské demokracie, jak tento úkol vyřešit formou adekvátní autonomie.

Seznam použité literatury

Monografie

1. HEYWOOD, Andrew. *Politické ideologie*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85865-10-6.,
2. DANICS, Štefan, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Základy sociologie a politologie*. 5. Plzeň: Aleš Čeněk, 2022. ISBN 978-80-7380-878-5
3. KRATOCHVÍL, P. a DRULÁK, P. (eds.) *Encyklopedie mezinárodních vztahů*. Vydání první. Praha: Portál, 2009, ISBN 978–7367-469-4.,
4. GUÉROTOVÁ, Ulrike. *Co je to národ? Od Evropy národů k národu Evropanů*. Praha: Prostor, 2021. ISBN 978-80-7260-495-1.,
5. DANICS, Štefan a Ladislava TEJCHMANOVÁ. *Extremismus, Radikalismus, Populismus a Euroskepticismus*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského Praha, 2016. ISBN 978-80-7452-122-5.,
6. KRATOCHVÍL, Petr. *Teorie evropské integrace*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-467-0.,
7. FIALA, Petr a Markéta PITROVÁ. *Evropská unie*. Vydání druhé. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. ISBN 978-80-7325-223-6.,
8. KOVÁŘ, Martin. *Brexit: Drama psané přes průliv*. Havlíčkův Brod: Havlíček Brain Team, 2020. ISBN 978-80-87109-70-0.,
9. FRANK, Jan. *Skotsko: Stručná historie států*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-7277-344-2.,

Konferenční příspěvky

10. Asociace pro mezinárodní otázky pro potřeby XVI. ročníku Pražského modelu OSN. *Pražský model OSN. Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, 2010 [cit. 2022-09-11]. Dostupné z: <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Pr%C3%A1vo-n%C3%A1roda-na-sebeur%C4%8Den%C3%AD-GA.pdf4>

Webové stránky a elektronické zdroje

11. ALLAN, Drew. Those were the days: De Gaulle in Glasgow, 1942. *The Herald* [online]. 2020, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.heraldscotland.com/opinion/18857165.days-de-gaulle-glasgow-1942/>
12. BUCHANAN, Raymond. Margaret Thatcher: The woman who changed Scotland. *BBC News Services* [online]. 2013, [cit. 2023-02-13]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-22068402>
13. *The Impact of Scotland's Prospective Membership of the EU on the 2014 Referendum Debate: Concerns over Borders* [online]. Francie: Univerzita Tours, 2016 [cit. 2022-12-28]. Dostupné z: <https://journals.openedition.org/etudeseccossaises/1041>
14. GLEN, Carol M. Regionalism in the European Union: The Case of Scotland. *Contemporary European Studies* [online]. 2/2008, [cit. 2022-12-29]. Dostupné z: http://www.ces.upol.cz/wp-content/uploads/2014/12/CES_2_2008_59to70.pdf,
15. Skotská nezávislost na dosah. *Český rozhlas Plus* [online]. 2014, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/skotska-nezavislost-na-dosah-7689657>
16. Brexit. *Law Society of Scotland* [online]. 2020, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.lawscot.org.uk/research-and-policy/international-work/brexit/>
17. MCEWEN, Nicola. Scotland, Independence, Brexit and the border. *UK in a changing Europe* [online]. 2022, [cit. 2023-01-04]. Dostupné z: <https://ukandeu.ac.uk/scotland-independence-brexit-and-the-border/>
18. ROBERTSON, Angus a Cabinet Secretary for the Constitution, External Affairs and Culture. *The Brexit vote, 5 years on - what do we know so far?* [online]. Skotsko: External Affairs Directorate, 2021 [cit. 2023-01-04]. ISBN 9781802011012. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/brexit-vote-5-years-know-far/pages/1/> ,
19. BROUGHTON, David. Scottish National Party. *Britannica* [online]. 2022, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Scottish-National-Party>

20. History of the Scottish Parliament. *The Scottish Parliament* [online]. 2017, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.parliament.scot/about/history-of-the-scottish-parliament>
21. PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Duncan HENDERSON. Scottish independence: How could a second referendum on Scottish independence happen?. *Institute for government* [online]. Spojené království: Institute for government, 2018 [cit. 2023-01-14]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/article/explainer/scottish-independence>
22. *A Scotland for the future: opportunities and challenges of Scotland's changing population, kapitola Migration: Attracting And Welcoming People To Scotland* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2021 [cit. 2023-01-19]. ISBN 9781800045224. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/scotland-future-opportunities-challenges-scotlands-changing-population/>
23. CHRISTIAN, George. Independence for Scotland? An Historical Perspective on the Scottish Referendum. *History News Network* [online]. 2014, [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://historynewsnetwork.org/article/156906> CHRISTIAN, George. Independence for Scotland? An Historical Perspective on the Scottish Referendum. *History News Network* [online]. 2014, [cit. 2023-01-27]. Dostupné z: <https://historynewsnetwork.org/article/156906>
24. MALÍŠOVÁ, Klára. Pět let od skotského referenda o nezávislosti. Je načase vyhlásit další? , *Seznam Zprávy* [online]. Česká republika, 2019, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/pet-let-od-skotskeho-referenda-o-nezavislosti-je-nacase-vyhlasit-dalsi-79019>
25. JAMES, Steve a Chris MARSDEN. Oppose the separatist agenda of the Scottish National Party and pseudo-left groups: For working class unity not national division. *World Socialist Web Site* [online]., 2022, [cit. 2023-01-28]. Dostupné z: <https://www.wsws.org/en/articles/2022/12/13/scot-d13.html>
26. SCHEFFER, David J. A New Roadblock for Scottish Independence. *Council on foreign relations* [online]. 2022, [cit. 2023-01-

- 30]. Dostupné z: <https://www.cfr.org/article/new-roadblock-scottish-independence>
27. SAMPSON, Thomas. How might Scottish independence affect the costs of international trade?. *Council on foreign relations* [online], 2022, [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.economicsobservatory.com/how-might-scottish-independence-affect-the-costs-of-international-trade>
28. KILFOYLE, Michelle. An independent Scotland: what would be the options for economic success?. *Economics Observatory* [online].,2022, [cit. 2023-01-31]. Dostupné z: <https://www.economicsobservatory.com/an-independent-scotland-what-would-be-the-options-for-economic-success>
29. PAUN, Akash, Jess SARGEANT a Kelly SHUTTLEWORTH. A second independence referendum: When and how could Scotland vote again?. *Institute for government* [online]. 2019, [cit. 2023-02-26]. Dostupné z: <https://www.instituteforgovernment.org.uk/publication/report/second-independence-referendum>
30. Renewing democracy through independence. In: *Scottish Government* [online]. Skotsko: Scottish Government, 2022, [cit. 2023-02-01]. ISBN 9781804357293. Dostupné z: <https://www.gov.scot/publications/renewing-democracy-through-independence/pages/4/>,
31. FRASER, Douglas. Scotland and the rules of Euro engagement. *BBC News Services* [online]. 2022, [cit. 2023-02-01]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-business-63578343>
32. KEATING, Dave. Would Europe want us back?. *The New European* [online], 31.1.2023,[cit. 2023-02-17]. Dostupné z: <https://www.theneweuropean.co.uk/would-europe-want-us-back-dave-keating/>
33. CAMPBELL, Glenn. Nicola Sturgeon says time is right to resign as Scotland's first minister. *BBC News Services* [online]., 15.2.2023, [cit. 2023-02-21]. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/uk-scotland-64647907>